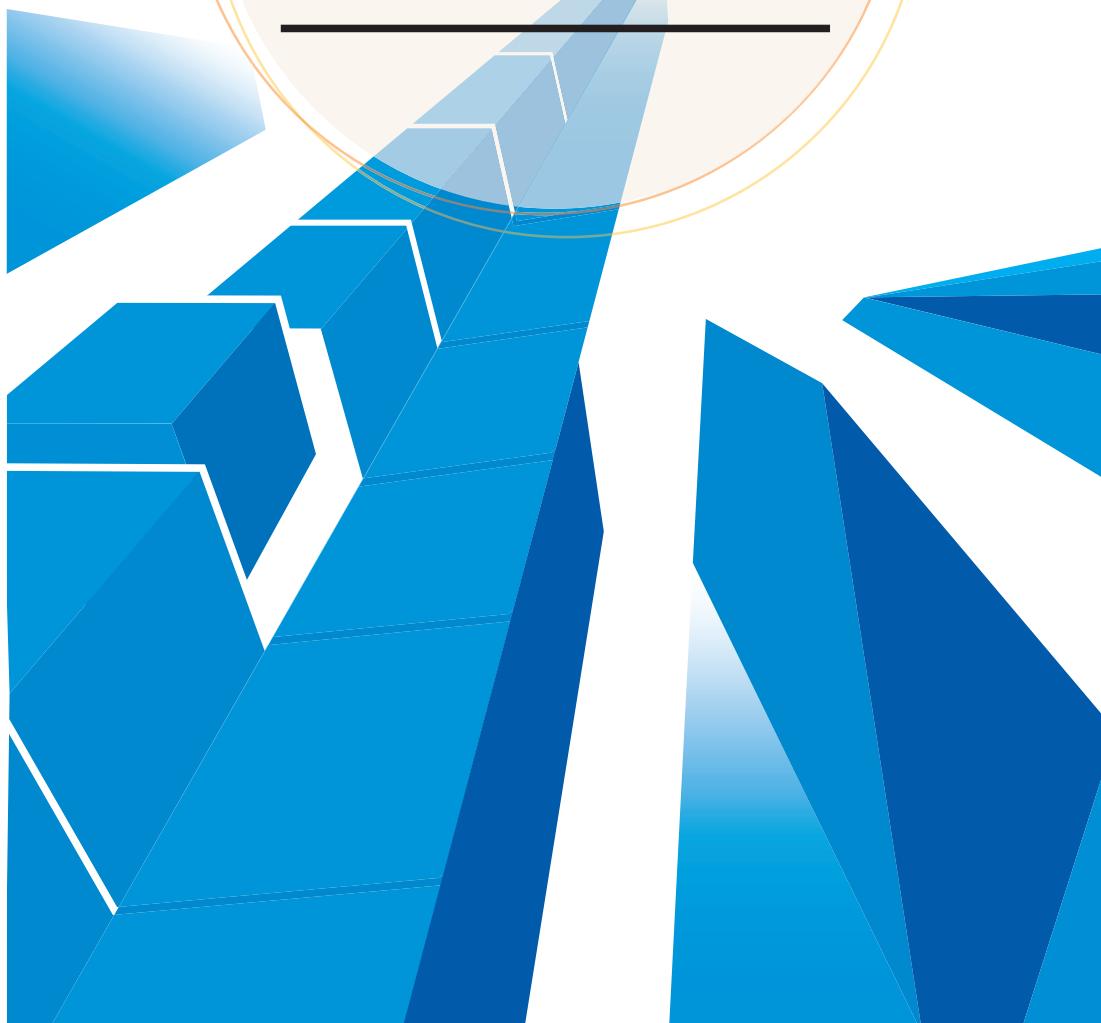

ЕТИКА И АНТИКОРУПЦИЈА

Курикулум и приручник
за 1-5. разред основне школе
Измијењено и допуњено издање

ЕТИКА И АНТИКОРУПЦИЈА

Курикулум и приручник
за 1-5. разред основне школе
Измијењено и допуњено издање

Сарајево, 2017.

Наслов: Етика и антикорупција: Курикулум и приручник за 1-5. разред основне школе, измијењено и допуњено издање

Ауторке: Нина Нинковић и Вања Елезовић

Издавач: Удружење INFOHOUSE у партнерству са Центром за развој медија и анализе и Омладинским комуникативним центром

Лекторка: Бранка Мркић – Радевић

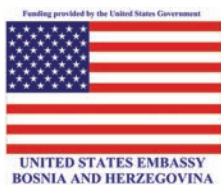
Година издавања: 2017, друго ревидирано издање

Тираж: 375 примјерака

Дизајн и ДТП: CPU Printing company д.о.о., Витомира Лукића 14, 71210 Илица, Сарајево

Штампа: Блицдрук д.о.о., Бемалуша 8, 71 000 Сарајево

Напомена: *Изрази написани у само једном граматичком роду односе се подједнако на женски и мушки род*

Публикација је објављена у склопу пројекта “Ко се боји корупције још? Ми не!”. Објављивање ове публикације је дијелом финансирано грантом Министарства иностраних послова Сједињених Америчких Држава (Department of State). Мишљења, налази и закључци који су овдје наведени припадају ауторима и не одражавају нужно мишљења, налазе и закључке Министарства иностраних послова Сједињених Америчких Држава.

САДРЖАЈ

КУРИКУЛУМ	6
Увод	6
О корупцији	7
Појавни облици корупције	8
Узроци корупције	10
Посљедице корупције	11
Зашто је битно учити о корупцији	12
Основни појмови	12
Контекст	13
Додирне тачке дјеце с корупцијом у њиховој непосредној околини	13
Како размишљају дјеца у овом узрасту	14
О чему уче у школи, какве су навике стјецања знања (које методе дају најбоље резултате)?	16
Циљ одгоја и образовања из области етике и антикорупције	17
Закључак	21
ПРИРУЧНИК ЗА УЧИТЕЉЕ	24
Примјери наставних јединица за први разред	25
Примјери наставних јединица за први и други разред	33
Примјери наставних јединица за други разред	44
Примјери наставних јединица за трећи разред	60
Примјери наставних јединица за четврти разред	90
Примјери наставних јединица за пети разред	118
Примјери школских пројеката	133
КОНТАКТИ ИНСТИТУЦИЈА И ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА ПРИЈАВУ КОРУПЦИЈЕ	147
ОСТАЛИ КОРИСНИ ИЗВОРИ (ПУБЛИКАЦИЈЕ)	148

КУРИКУЛУМ

Увод

Корупција је вишеслојан феномен утемељен на различитим историјским и друштвено-економским условима у свакој земљи. Та је активност стара колико и људски род, боље речено, колико и политичка и економска организација друштва. Посљедице корупције су непредвидљиве и данас надилазе националне границе, а поткопавају све што људско друштво развија у складу са законским нормама, узрокују нетранспарентност у раду јавних служби, упитна је етичка и морална подлога у политичком одлучивању и нагриза темељне вриједности демократског поретка. Већој пажњи за проблеме корупције допринијели су глобализација и јачање свијести о негативним ефектима корупције на друштвено-економски развој.

Уколико погледамо уназад, кроз еволуцију друштва и друштвених односа, уочићемо да је упоредо са развојем друштва текао и развој васпитања и образовања. Позитивне промјене у образовању утицале су на промјене у друштву, као што је и иновативна друштвена мисао изазвала промјене у образовању. Управо због тога, васпитање и образовање се сматрају комплексном људском дјелатношћу чији квалитет, а тиме и резултат, значајно зависе, не само од квалитета међусобних односа учесника васпитања и образовања него и од друштвеног контекста.

У раном основношколском узрасту ђаци стичу основна знања из свих наставних предмета (матерњи језик, математика, музичка/глазбена култура култура,

Физичко/тјелесно и здравствено васпитање, природа и друштво/моја околина, ликовно васпитање, вјеронаука), развијају елементарне вјештине, умијећа и способности. У наставни план и програм према коме дјеца изучавају наведене наставне предмете није уврштена тема везана за корупцију и мито, иако се садржаји ове теме и очекивани исходи, могу успјешно интегрисати са осталим наставним садржајима и исходима учења. С неким понашањима која се могу сматрати коруптивним, ђаци се срећу у раном школском узрасту. Већином су били у ситуацији да слаткишима купују пријатеље,

подмићују другове да би чували тајну те се сусретали са појмовима као што су куповина олакшица, проневјера, превара и слично, што значи да дјеца од најранијег школског узраста ову појаву имају у искуству, иако је нису свјесни, нити је перципирају као негативну и непожељну. Поставља се питање на који начин ђацима приближити садржаје везане за тему мита и корупције?

Одговор на наведено питање могуће је пронаћи у тексту који слиједи. Ова публикација нуди модел за увођење образовања о етици и корупцију у школе и то за најмлађе ученике, од 1. до 5. разреда.

О корупцији

Корупција спада у појмове којима је тешко одредити садржај, јер се њено значење мијења у различитом временском, друштвеном и политичком контексту. Неке од дефиниција корупције су:

- "Корупција је злоупотреба повјерених овлаштења за приватну корист." (Транспаренси интернешенел)
- "Корупција је злоупотреба јавних овлаштења за приватну корист." (Свјетска банка)
- "Корупција је девијантно понашање упосленика јавне управе (изабраних или именованих) које није у складу с њиховим задацима по службеној дужности, а примјењује се у циљу стицања приватног богатства или статуса појединца, уже породице или повезане групе људи." (Joseph Nye, 1967).

Према Деренчиновићу² "корупција је процес у којем најмање двије особе недозвољеном размјеном у циљу остваривања властитих добитака поступају на штету јавног интереса и кршећи моралну и правну норму повређују темеље демократског развоја, правну државу и владавину права". То укључује дјелатности као што су подмићивање, непотизам, те злоупотреба положаја за личну корист.

У Босни и Херцеговини не постоји конкретно законско одређење корупције, али се конвенционално под тим појмом подразумијева злоупотреба обављања дужности државне власти, противзаконито

² Деренчиновић, Д. (2001) Мит(о) корупцији, НОСЦИ, Загреб

посредовање, примање и давање мита, злоупотреба положаја и овлаштења, прикривање противзаконито добијеног новца итд.

Основна карактеристика корупције јест да у њој учествују барем двије особе. Корупције су споразумне операције. Корупцију можемо посматрати двоструко: корупција као кршење моралне норме и корупција као кршење правне норме. Одређење корупције као кршење моралне норме сугерише на непогрешиво упозорење да је друштво изгубило претпостављене врлине. Корупција је сасвим несумњиво и правом забрањено понашање. Ради се о кршењу императивне или прохибитивне правне норме, углавном норме кривичног права.

Појавни облици корупције

Корупција као изузетно штетна друштвена појава недвосмислено нарушава основне друштвене вриједности. Заузима многобројне облике с различитим учесницима, околином, улозима, техникама и различитим облицима културне прихватљивости. У литератури се наводе различите класификације корупције, зависно од тога на којем подручју се јавља и с обзиром на облик који добија.

Деренчиновић³ разликује индивидуалну, системску, посредну и такмичарску корупцију.

Индивидуална корупција - Ради се о корупцији малих, обичних људи. Индивидуална корупција се у највећем броју случајева појављује као класично подмићивање. Ради се о корупционој позицији активног подмићивача, даваоца мита, учесника у процесу корупције на чију се иницијативу процес и одвија. У функцији пасивног подмићивача је прихваћање иницијативе активног подмићивача и пристајање закључивања споразума о корупцији. У многим ситуацијама,

³ Деренчиновић, Д. (2001) Мит(о) корупцији, НОСЦИ, Загреб

активни подмићивач само је условно активан у смислу предузимања иницијативе. Често је испровоциран и потакнут активностима, најчешће посредника, тј. једноставно је присиљен постати активан.

Системска корупција – Системска корупција резултат је специфичности одређеног система који у циљу свог одржања не бира методе и средства аутономног функционисања. Једнацба системске корупције гласи⁴:

$$K = M + D - O$$

К – корупција

М – монопол

Д – дискреција

О – одговорност

Посредна корупција – Код посредне корупције проблем је у томе што се мотив корупције тешко може одредити. Темељ је такве праксе: подржи мој приједлог, па ћу ја подржати твој итд. Такво дјеловање значи да јавни службеници поступају, с једне стране, за добробит својих гласача, за добробит читаве државе, као и за своје властито добро, односно интерес за реизбор или неке друге будуће политичке амбиције.

Такмичарска корупција – Такмичарска корупција је највише везана за свијет спорта. Притом се не смију испустити из вида и друга подручја гдје се готово свакодневно догађа такмичарска корупција (нпр. подручје јавне набаве). Основна разлика у односу на индивидуалну корупцију је у томе да код индивидуалне корупције на потенцијалној активној страни нема конкурента којег корупцијом треба прескочити.

Остали појавни облици корупције

Административна: Тиме упосленици јавне управе одузимају грађанима загарантовано право на коришћење јавних услуга према прописима који вриједе за све грађане једнако (Ситунгкир, 2004). Најчешћи облици административне корупције јављају се

⁴ Арас, С. (2007) Корупција, Правник, 41, 1 (84), Загреб

кад упосленик јавне управе за мито или добијену противуслугу непрописно изда дозволе и потврде, омогући повољнији третман у пружању јавних услуга или омогући избјегавање казне или плаћања пореза.

Тзв. **улична корупција** која обухваћа све облике спонтаног поткупљивања јавних службеника или одговорних особа, без претходног плана или посебне најаве примаоцу мита, са сврхом избјегавања редовних обавеза или поступања у складу са законом, односно извршења законских обавеза, санкција, остварења неприпадајућих користи или прекоредним остварењем неких права и сл. За примјер може послужити подмићивање полицајца, цариника, финансијских полицајца, припадника пореских, тржишних и других инспекцијских служби и других службених или одговорних особа, чије их радно мјесто овлашћује на провођење јавних или државних овлаштења.

Уговорачка корупција представља склапање штетних уговора, додјелу концесија, грађевинских радова, добијање статуса набављача роба или извршиоца услуга уз уговарање провизије, непоштовањем редовног поступка у вези са додјелом тих послова на терет буџетских средстава и сл.

Непотистичка корупција се састоји у попуњавању мјеста, односно функције у власти родбином, пријатељима и познаницима чиме се нарушава принцип једнакости грађана пред законом.

Политичка корупција обухваћа свјесно припремање и изгласавање неадговарајућих или законских аката с правним “рупама”, подзаконских одлука тијела извршне власти, па све до обезбјеђења финансијских средстава из тзв. црних фондова спонзора политичких партија.

Узроци корупције

За разлику од класичног криминалца (нпр. силоватеља, убице итд.) који изазива општу осуду јавног мнијења, у многим је културама и друштвима неко ко узима мито синоним за способног, сналажљивог човјека који користи прилику да узме од друштва нешто што му

припада и што му је ускраћено низом ограничења. Претпостављива одбрана подмићивача могла би гласити – па сви то раде! Исто тако и подмићеног.

Корупција је најприсутнија у “прелазним друштвима” што је према неким не само неизбјежна појава, јер служи као инструмент друштвене регулације у условима слабе и неорганизоване јавне власти. То је посебно изражено у земљама у транзицији, новим демократијама. Тачно је да је притисак на јавне службенике да злоупотријебе положај можда већи ако живе близу или испод линије сиромаштва. Ако је сиромаштво узрок корупције (оно не може бити и једини узрок), онда је тешко објаснити зашто су богате, имућне земље преплављене скандалима, од којих је веома мали број везан за оне који би се могли назвати сиромашним или у оскудици.

Узроци корупције у Босни и Херцеговини углавном се подударају с узроцима корупције као кажњиве масовне појаве у свијету. Сви ендогени и егзогени фактори који утичу на њену појаву у свијету карактеристични су и за корупцију у БиХ, уз један изузетак. Стање аномије, као лома нормативне друштвене структуре и с тим повезано слабење веза међу људима и опште, социјалне солидарности, неповјерења грађана у законе и власт, у већој је мјери карактеристична за БиХ и за остале транзицијске државе, него за остале државе у свијету. У питању је период материјализма, песимизма и неповјерења грађана у законе и власт.

Посљедице корупције

Корупција постоји у сваком друштву, изазива посредне и непосредне штете, у неким друштвима досегла је такве размјере да наликује на опасну патологију⁵. Како истиче Деренчиновић, корупција као антикултурна појава⁶:

- Отежава афирмацију принципа владавине права као нормативни изражај принципа једнакости свих пред законом;
- Доводи до неповјерења грађана у законе и власт;

⁵ Деренчиновић, Д. (2001) Мит(о) корупцији, НОСЦИ, Загреб

⁶ Ибид

- Негативно утиче на економски развој;
- Потиче друштвену и индивидуалну неједнакост;
- Негативно утиче на друштвену стабилност и општу социјалну безбједност.

Зашто је битно учити о корупцији

Корупцију је немогуће у потпуности искоријенити, али се може сузбити политичком вољом, правним нормама и промицањем антикорупцијског свјетоназора (Caiden, 1988). Корупција може бити редукована само уколико јавност схвати какве посљедице корупција има, а да би тако било

прво је треба информисати о томе о каквом се злу ради, какве штете наноси друштву и њима лично те како је препознати и превенисати. Управо ту је од круцијалног значаја образовање младих из области етике и антикорупције као иницијални фактор промјена свијести јавности у БиХ. Наставни сегменти из етике и антикорупције требало би да допринесу основном разумијевању појма корупције, њених узрока, појавних облика и посљедица.

С обзиром на узраст и емоционални развој дјеце овог узратса најефикаснији начин објашњавања појма корупције јесте кроз примјере из њима блиских тема. Односи се то, како на сам појам корупције, тако и на облике таквог противзаконитог и неетичног понашања, као и на већ споменуте основне појмове. Наиме, за овај узраст битно је да дјеца науче да препознају и поједине случајеве одређеног понашања као лоше, неетичне и супротне моралним и владајућим законским нормама. Није важно хоће ли дјеца запамтити називе самих појмова о којима је ријеч, него да им се да прилика да властитим закључивањем и одлукама разазнају што је то исправно.

Основни појмови

Подмићивање (нуђење или примање какве услуге, новца или других облика користи да би се донијела каква одлука која је противправна)

Клијентелизам (протежирање, тј. неформална веза између доносиоца одлука и клијента; често се користи и термин патронажа)

Непотизам (стављање породице, пријатеља или познаника у први план приликом доношења одлука)

Проневјера (присвајање повјерене имовине или чега сличног)

Изнуда (захтијевање или остваривање какве користи употребом силе или пријетње)

Превара (остварење какве користи довођењем друге особе у заблуду, наводећи га да предузме неку радњу на штету своје или туђе имовине)

Сукоб интереса (ситуација у којој званичник има неке професионалне или личне интересе који угрожавају његову објективност)

Злоупотреба положаја (било који други облик понашања којим се служба обавља на начин да се властити интереси стављају испред јавних)

КОНТЕКСТ

Додирне тачке дјеце с корупцијом у њиховој непосредној околини

Дјеца и најмлађег школског узраста свакодневно могу бити у контакту с понашањима која се могу сматрати коруптивним. Наиме, већ у породици могу чути о томе или бити свјedoци поступака које сматрамо коруптивним. Тако нпр. могу чути родитеље и друге чланове породице и њихове пријатеље или

путем различитих медија како говоре о давању поклона или новца докторима, томе да без “везе” није могуће добити посао, да полицајци примају новац како не би наплатили казну за саобраћајни прекршај, да

дјеца добростојећих родитеља постижу више без труда и сл. Понекад таквим понашањима могу и свједочити директно.

Управо стога је важно дјечи од најмлађег узраста појашњавати да такви ставови и понашања нису исправни и добри, те им усађивати свијест да то штети и њима, њиховим најближим и цијелом друштву

Како размишљају дјеца у овом узрасту

Према когнитивној теорији Пијажеа, дјеца млађег основношколског узраста (од 6. до 12. године) припадају стадијуму конкретних операција (трећем стадијуму развоја). Конкретна операција је могућност логичког размишљања и могућност конверзације на познатим и конкретним садржајима. Дијете може стварати појмове, увиђати односе и рјешавати проблеме само кад ради са познатим предметима. У овом узрасту интензивира се развој логичког мишљења, али је оно и даље у вези с конкретним објектима, с оним што дјеца тенутно опажају. Дијете које конкретно операционално рјешава проблем још увијек је усредсређено на манипулисање стварима, без обзира на то што их замишља.

Дјеца почињу да схватају да се мишљење других може разликовати од њиховог мишљења. У могућности су да слијед радњи у мислима врате уназад. Од седме године намјерно памћење има циљ, повећава се обим вербално-логичког памћења, семантичког памћења, развој способности систематизације, уз коришћење смисаоних и каузалних веза при класификацији предмета и појава, расте потенцијал и утицај вербалних инструкција и вољне пажње. До изражаја долазе серијација – способност низања предмета према неком мјерљивом својству, нпр. од најмањег до највећег; транзитивност – способност закључивања о односу између два предмета на темељу знања о њиховом односу према трећем предмету. Дијете може ријешити задатке класификације – уочити надређени принцип који ће му омогућити да логички разврста предмете у групи; реверзибилност мишљења – на логичан начин дијете може мисаоно баратати узајамно повезаним предоцбама; децентрација – дијете може логички баратати с више димензија одједном; губитак егоцентризма; чешће логичко размишљање – у конкретним ситуацијама дијете показује знакове логичког просуђивања и зачетке узрочно-

посљедишног закључивања. У овом стадијуму развоја стално се повећава независност од перцепције - дијете све мање постаје зависно од перцепције тренутног стања, већ може да размишља и о промјенама које су довеле од једног стања до другог.

Карактеристика ђака у овом узрасту је изразити физички, когнитивни и емоционални развој. Упоредо са развојем когнитивних способности, одвија се и морални и социо-емоционални развој. Према Пијажеу, на примјер, развој когнитивних способности и степен моралног развоја међусобно су повезани. Своју теорију заснива на опажањима дјечије игре и на испитивањима дјечијег рјешавања моралних дилема које су представљене кроз приче у којима су поступци два дјетета довели до неких посљедица. Од дјецe је тражено да процијене који је лик у причи више крив.

Овај период је карактеристичан и по томе што из игре као основне дјелатности дјетета прелазимо у игру као основу за учење и развој уопште. Недовољно зрелости и искуства у процјени конкретних ситуација из окружења доводи ђаке у несигуран и "рањив" положај.

Утицај породице, пријатеља и вршњака - Утицај породице је увијек од изузетне важности, јер родитељи представљају дјетету модел за понашање и ставове, међутим у овом периоду развоја на важности све више добија утицај вршњака. У нижим разредима основне школе групе вршњака се састоје од дјецe истог пола и доби. Пријатељства су релативно површна и усмјерена на заједничке интересе или учествовање у активностима у којима уживају. Вршњаци и пријатељства међу дјецом имају све више утицаја. Улога пријатеља у овом узрасту: дјецa се с пријатељима могу дружити, забављати и заједно се бавити различитим активностима; могу пружити емоционалну подршку, дајући безбједност у новим ситуацијама или тренуцима када се појаве "проблеми"; могу помоћи када дијете треба научити неку нову интелектуалну вјештину, али и нормe понашања и дружења те начин разрјешавања сукоба.

Законитости развоја - Нису безначајне ни одређене законитости физичког развоја дјецe у овом узрасту. Кости расту брже од мишића. За развој мишића треба пуно вјежбе и постоји могућност да дјецa дуже вријеме не буду мирна и да не бораве на једном мјесту. Зато у школи, у том периоду дјетињства и стадијуму развоја, треба обезбиједити

простор за игру и кретање, трчање, скакање и пењање на отвореном; омогућити развој fine моторике – изрезивање, бојење, моделирање глине и пастелина; развој мишића – више пута током часа и наставног дана планирати физичку активност и кретање ђака.

О чему уче у школи, какве су навике стицања знања (које методе дају најбоље резултате и сл.)

С обзиром на наведене карактеристике и специфичности дјече у овом узрасту, наставу требамо засновати на активностима ђака, што имплицира да треба преовладавати настава оријентисана на учење примјеном, учење открићем, искуствено учење, у којем су ђаци максимално активни. Школски програми за овај узраст треба да омогући дјечи да сама експериментишу, рукују предметима, користе се симболима, постављају питања, сама траже одговоре и пореде своје налазе са налазима друге дјече. Развој говора и стимулисање мишљења ђака је (како наглашавају когнитивистички оријентисани психолози) веома важно. Нпр. Брунер каже да ће дјеца успјешније рјешавати одређене проблеме ако схвате да су постављени задаци у ствари проблеми који се морају ријешити, на које сами треба да одговоре, а не да траже одговоре у књизи или на табли. Зато је у раном основношколском узрасту потребно организовати наставу у којој су заступљене специфичне игре, причање прича и слично. То је и разлог због којег је наставни метод у усвајању знања веома важан, ако не и пресудан.

Сам “улазак” дјетета у школу значајно утиче и поспјешује изградњу социјалних односа, пружа могућност интеракције с другим субјектима, са вршњацима и наставником. Пролазећи кроз различита искуства при којима дјеца овог узраста показују специфична понашања, долази до изградње самосвијести и самокритичког односа. Понашање које је карактеристично за овај узраст је имитација - игра улога, пркос, негативизам, ривалство, љубомора, агресивност, доминантност насупрот интегративном понашању, потреба за социјалним прихватањем, тврдоглавост, стидљивост, поводљивост и сл. У тражењу личне позиције у новом социјалним контексту и новим контактима, дјеца овог узраста често желе да се наметну доминантним ставом (“ако нећеш да се играш по мом, онда се нећемо ни играти”). Доминантност у одређеној групи даје значајнији

утицај у међусобној интеракцији. Играма имитирања и играњем различитих улога, ђаци лако схватају да се доминантност може постићи без негативних ставова, агресије и поткупљивања. Игра улога, ђака ставља у различите позиције, како пасивног посматрача и процјењивача одређених ситуација, тако и као субјекта и активног учесника у одређеним ситуацијама, што све доводи до личног развоја појединца и стварања позиције у тој заједници. У свим овим активностима смишљених, стручно вођених активности, наставник и ђаци учествују као партнери подједнако одговорни за посљедице рјешавања задатих ситуација.

Циљ васпитања и образовања из области етике и антикорупције

Корупција је присутна у нашем друштву и ту чињеницу не можемо занемарити. Дјеца се од најмлађег узраста сусрећу с тим појмом. У већини случајева нико им га поближе не објашњава нити их упућује на штетност корупције. Они, најчешће, једноставно прихвате (или не прихвате) тај појам као нешто негативно, а зашто је тај појам негативан – не знају.

Стога је циљ антикорупционог одгоја и образовања да омогући ђацима промишљање о том, за њих, апстрактном појму, усвајање неких нових знања, али превентивно изградњу одређених ставова. Не на начин да им те ставове наметне учитељ, него тако да сами дођу до закључка о позитивном или негативном утицају таквог понашања. Важно је код дјеце развијати критичко мишљење и логичко закључивање и аргументовање. Битно је појаснити дјецу појам “корупција”, указати им на то да је корупција негативна те на дјецу прилагођен начин показати опасности које корупција може имати за неке темељне људске вриједности попут љубави, пријатељства, достојанства, породице и друштва.

У складу с тим, циљ васпитања и образовања из области етике и антикорупције је:

- Развијање антикорупционе свијести код најмлађих,
- Развијање свијести о пожељним и моралним вриједностима те способности за правилно морално расуђивање и доношење исправних одлука,

- Упознавање с појмовима као што су превара, мито/подмићивање, изнуда, куповина повластица, проневјера, злоупотреба положаја, непотизам и слично, као непожељног и неприхватљивог понашања,
- Развијање критичког мишљења и способности уочавања друштвено неприхватљивог понашања,
- Развијање социјалних компетенција ђака,
- Развијање способности процјене властитог понашања те одговорности према себи и другима, кроз специфичне искуствене активности.

Очекивани резултати су:

- Разумијевање кључних појмова као што су подмићивање, изнуда, проневјера, превара, злоупотреба положаја и слично,
- Способност ђака да критички процјењују однос између индивидуалних карактеристика, социјалног контекста и коруптивног понашања,
- Способност ђака да критички процјењују различите животне ситуације и односе међу људима те препознају исправна и праведна понашања и активности које промовишу социјално прихватљиво понашање у непосредном окружењу,
- Свијест о посљедицама коруптивних понашања и спремност ђака да преузму одговорност за посљедице неправилне процјене и одлуке,
- Спремност за изношење личног става о коруптивном понашању и способност аргументовања истог.

Даљња операционализација циљева и очекиваних исхода могућа је и пожељна у оквиру разраде конкретног часа.

Листа тема које би требало обухватити оваквим видом образовања тиче се управо главних појмова који се везују за корупцију. Неке од тема које би требало обавезно обрадити дате су у наставку у примјерима часова за сваки од разреда. Најефикаснији начин да се дјечи овог узраста приближи проблем корупције и неетичног понашања јесу стварни или замишљени случајеви о којима ће они моћи расправљати и сами закључити гдје су границе етичног. Треба им дати прилику да се сами суоче с одређеном етичком дилемом и донесу одлуку о томе како би требало исправно поступити и зашто.

Оно што је нарочито важно у употреби ваквих метода је да ђаци стекну разумијевање да чак и најситнија дјела корупције, неетичког понашања, имају озбиљне посљедице за друштво те да чак и мања кршења етичких норми постављају основу за каснија озбиљнија дјела, као што су она која се сматрају корупцијом. Један од могућих примјера који ће дјецу поближе расвијетлити разлику између неетичког и коруптивног понашања је и питање у коју школу желе да иду након што заврше основну школу. Када изразе своје жеље, учитељ их једноставно пита како би се осјећали да се не успију уписати у жељену школу ради некога ко има пуно горе оцјене од њих, али је дао мито или је рођак директора школе или неког другог ко има утицаја. Наравно, постоји низ других сличних питања и примјера.

Методe за остваривање постављених циљева и форме реализације активности су разноврсне и не би требале бити униформне. Није неопходно да се дефинисани циљеви остварују искључиво на часовима одређеног наставног предмета, нпр. васпитног рада са одјељенском заједницом или пак на некој од ваннаставних активности. Постоји могућност и препоручљиво је да се циљеви едукације из области антикорупције интегришу и остварују заједно са циљевима свих редовних наставних предмета. У примјерима који слиједи је то и презентовано. Дефинисане циљеве и исходе могуће је остварити упоредо са осталим циљевима васпитно-образовног рада у било којем од наставних предмета. Нпр. одговоре на задатке и проблемске ситуације из области етике и антикорупције, ђаци могу да пишу и уоквирују у геометријске слике које раде из математике (троугао, правоугаоник, квадрат, круг...), могу да пишу писмене радове о теми Каког је облика превара или подмићивање или зашто је баш као такву виде, могу да објашњавају зашто су нека од коруптивних понашања о којима разговарају одређене боје, којом јединицом мјере их можемо или не можемо мјерити... Могуће их је довести у везу и са садржајима из саобраћајног васпитања и обликом саобраћајних знакова који изражавају забрану и слично. Листа могућности је неисцрпна и наставник има слободу да испољи методичко-дидактичку креативност

Наставни процес уопште, а не само онај који је везан за тему мита и (анти)корупције, не треба да се ограничи само на вербалну комуникацију наставника и ђака, него се треба фокусирати на

дјелатност ђака и ту дјелатност усмјерити на свијет ствари, без којих је немогуће “предати” знања која чине садржај наставе. “Дијете не усваја и не учи напамет научене појмове, не стиче их памћењем, него их ствара највећим напором цјелокупне активности сопствене мисли.”⁷

Када је ријеч о избору наставних метода, издваја се више критеријума на основу којих наставник може донијети одлуку коју методу да примјени. Као најважнији критеријум наводи се циљ васпитања и образовања, циљ часа, односно исходи које желимо да остваримо, специфичност наставног садржаја и особине узраста ђака. Приликом избора методе, наставници треба да имају у виду да ће комбинација различитих метода помоћи ђацима да развију различите технике учења и достигну различите циљеве наставе.

Игра улога је веома погодна за едукацију ђака о корупцији и миту, јер пружа могућност лакшег и узрасту примјеренијег начина разумијевања кључних појмова као што су корупција, мито, антикорупција, неетичко и неприхватљиво понашање. Пред ђаке се поставља одређена ситуацији у којој они, кроз дату улогу, процјењују ситуацију, доносе одлуке и уочавају посљедице. Предност игре улога је у томе што се лако постиже већа концентрација дјецe, став дјецe према игри позитивнији је него према учењу, најактивнији су у игри, мање се умарају, повећава се мотивација, интерес, пажња итд.

Погодне су и методе илустрације, демонстрације, драматизације, које у основи опет имају игру улога, јер дијете из различитих, а и из своје перспективе, на различите начине изражава мишљење и ставове и образлаже их другима. Истовремено спознаје и ставове и мишљења других, који могу бити другачији. Све то је велики изазов за дјецу овог узраста, изазов у којем они радо учествују и уживају.

Метода наставног разговора, усмјереног и вођеног, неизоставна је у овом узрасту, али не би требала бити униформна ни јединствена, него је треба допуњавати осталим методама, које омогућују ђацима да истражују, откривају и на различите начине изражавају спознато и испољавају своје способности.

⁷ Виготски, Л.С. (1977) Мишљење и Говор, Нолит, Београд

У складу с тим, увијек је потребно комбиновати, не само методе, него и различите облике рада, од рада са цијелим разредом, до рада у мањој групи, пару, индивидуалног рада, па и омогућити ђацима да бирају облик који им у одређеном моменту највише одговара. Све то претпоставља да је наставник претходно припремио различите задатке и разноврсне материјале и изворе учења, да је осмислио такву динамику наставног процеса која стално пулсира и која подразумева вишесмјерну комуникацију, међу свим субјектима и актерима наставног процеса (ђак, наставник, наставни садржај).

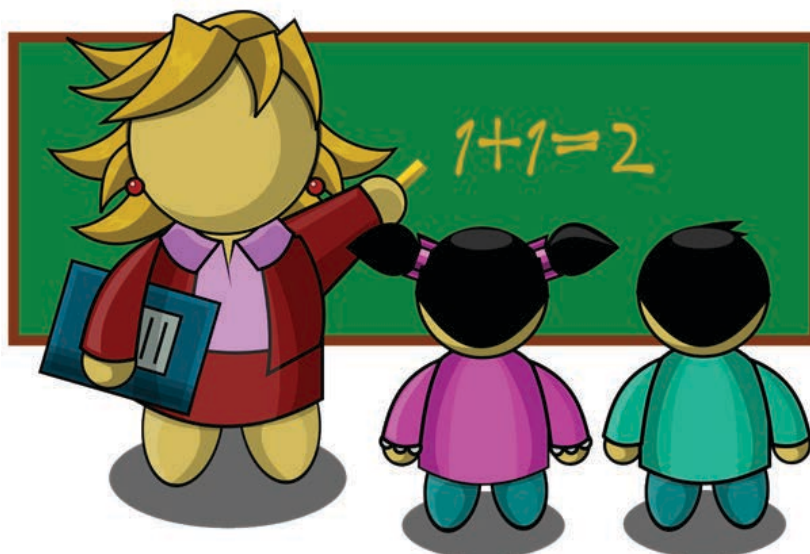
ЗАКЉУЧАК

Проблем корупције није важан само за нашу земљу. С овим проблемом се боре и многе земље у окружењу. До позитивних резултата тј. спречавања корупције и унапређења друштва може се доћи само превентивним приступом и упознавањем дјецe кроз едукативне програме. У том контексту, васпитање и образовање можемо посматрати као најважније расположиво средство за потицање дубљег и складнијег људског развоја, а тиме и за смањење глади, сиромаштва, незнања, угњетавања, па и корупције.

Школа има задатак да припреми младу особу како би била осјетљива на друштвено штетне појаве. Самим тим има и могућност да се активније укључи и да у своје наставне планове и програме интегрише едукацију ђака о корупцију, односно њеној превенцији. Корупција представља оно што је непоштено, незаконито и неморално у друштву, њоме се крше моралне и правне норме. Претпоставља се да ће едукација ђака о овом проблему и подизање свијести на виши ниво имати за циљ смањење ове појаве. Антикорупционо образовање у школама може бити формално и неформално. На формалном нивоу, елементи антикорупционог образовања могу бити укључени у редовни наставни план и програм, а на неформалном нивоу могу се промовисати кроз ваннаставне и ваншколске активности. У актуелним наставним плановима и програмима није интегрисана едукација ђака о проблему корупције, иако је то проблем с којим се сусрећемо свакодневно. Ђаци, најчешће, не добијају никакве информације о корупцији у школи ни у породици, већину информација црпе из медија.

У редован наставни план и програм треба да интегришемо тему етика и борба против корупције, заинтересујемо ђаке за ову тему те укажемо на значај превенције корупције. То треба да учинимо на начин који ће ђацима бити занимљив и довољно динамичан да би се одлучили активно учествовати у активностима. Овакви часови морају бити замишљени и реализовани као интерактивна активност ђака и учитеља, заснована на анализирању примјера из свакодневног живота, блиских ђачком искуству.

ПРИРУЧНИК ЗА УЧИТЕЉЕ 1 - 5. разред

ПРИМЈЕРИ НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА ЗА ПРВИ РАЗРЕД

Примјер 1.

Припрема за час

Предмет: Српски/хрватски/босански језик

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Превара

Наставна јединица: Гавран и лисица, басна

Тип часа:

- Обрада новог садржаја
- Понављање
- Вјежбање
- Систематизација

Наставне методе и облици рада:

- Разговор, излагање, демонстрација, текст, дискусија, писмени рад, практични рад, самостални рад, цртање,
- Фронтални, групни, индивидуални, рад у паровима, интерактивни.

Циљеви часа:

Образовни: Развијати говорну комуникацију, именовати ликове, одредити једну њихову особину, знати исправно поступити према облику корупције (Превара)

Васпитни: Развијати емоционалну осјетљивост, толеранцију, самопоштовање, пријатну атмосферу за рад, препознати лоше поступке

Функционални: Уводити ђаке у тему етике и антикорупције кроз радионицу на часи хрватског/босанског/српског језика, развијање критичког мишљења

Очекивани исходи:

Ђаци ће моћи препознати лоше поступке везане за корупциона дјела преваре, радионицом ће се уводити у свјесно избјегавање корупционих дјела и пријављивање истих. Исходи се заснивају на психичком, емоционалном, моралном и физичком развоју дјетета у узрасту од шест година, као и на индикаторима и начинима учења.

Наставна средства и помагала:

- Езоп: “Басне”
- Фломастери
- Папири
- Цртежи лисице и гаврана
- ДВД са басном

Локација рада:

- Школа
- Природна средина
- Друштвена средина

Литература:

- Езоп: “Басне”
- Слађана Арас: “Корупција”, Загреб 2007.
- “Ко се боји корупције још”, Бруно Ђурко, Ивана Крагић, Загреб 2012.

План часа

Први дио: Мотивација, најава циља и запис

Други дио: Обрада басне, емоционално-искуствена анализа, превара

Трећи дио: Евалуација

Артикулација часа

Први дио: Уводни дио

Са ђацима прво разговарати о данашњем дану, какво је вријеме, читање басне “Гавран и лисица”, најава циља часа и запис на табли.

ГАВРАН И ЛИСИЦА - ЕЗОП

Гавран украде комад сира и сједне на дрво да га поједе. Тек што је то лисица опазила, одмах је пожељела тај лијепа залогај, и почела мислити како би до њега дошла. Сасвим кротко и понизно дође дрвету и рече гаврану: “Лијепа птицо какво дивно перје имаш! Како су сјајне твоје очи, и како сјајан кљун! Ако је још и твој глас такав, ти си онда краљ свих птица!”

Гаврану је та хвала веома годила, па одлучи запјевати да лисица чује његов глас. Отвори кљун, закрешти, сир му испадне, а лија га добро дочека, похлепно пограби и поједе. Стане му се ругати говорећи: “Мени се хтјело сира зато сам те хвалила. Е, мој гавране, свега имаш само памети немаш.”

Постиђен, гавран одлети даље.

Други дио:

- Ко су главни ликови ове приче?
- Какав је гавран? (Лаковјеран)
- Каква је лисица? (Мудра)
- Које људске особине има лисица? (Склоност да без рада све има)
- Које су особине гаврана? (Ташт)

Рад у пару:

(На папиру залијепите слике гаврана и лисице, обојити их и фломастером нацртати мјесто гдје се то догађа – дрво)

Размјена урађених радова, гдје ће сваки пар додати нешто на цртеж (ако су чули нешто слично – неко је некога преварио – нацртајте то)

Излагање урађених радова и разговор:

- Гавран је повјеровао лисици. Што мислите зашто? (Зато што га је пуно хвалила)
- Је ли лисица поступила исправно? (Ако није зашто, или ако јесте – зашто)
- Шта бисте ви урадили да сте на мјесту гаврана?
- Како бисте ви назвали лисицин поступак? (Превара)
- Бисте ли испустили драгу играчку коју је ваш пријатељ желио узети од вас ако вас он пуно хвали? Бисте ли му повјеровали?
- Шта је циљ вашег пријатеља? (Да се дочепа жељене играчке)
- А како бисте назвали то што је пријатељ урадио? (Превара)
- Знате ли ви неког ко је преварен или је преварио другог?
- Како бисте поступили према преваранту?
- Рекли бисте родитељима или учитељици?
- Шта би родитељи урадили, а шта учитељица?

Трећи дио:

- Исправно је пријавити превару.
- Известити закључак:
Не вјеруј ономе ко те превише хвали. Преваранта треба пријавити старијима, а старији полицији.
- Домаћа задаћа и упутство за сљедећи час:

Изглед школске табле

Књижевност:

ГАВРАН И ЛИСИЦА ЕЗОП

Басна је прича у којој животиње могу говорити. То је нестварна прича.

Превара: непоштено поступање због користи.

Простор за допуну припреме, напомене и анализу часа.

Примјер 2.

Припрема за час

Предмет: Српски/хрватски/босански језик; Природа и друштво/Моја околина

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Изнуда, изнуђивање

Наставна јединица: Прича “Биберче”

Тип часа:

- Обрада новог садржаја
- Понављање
- Вјежбање
- Систематизација

Наставне методе и облици рада:

- Разговор, излагање, демонстрација, текст, дискусија, писмени рад, практични рад, самостални рад, цртање,
- Фронтални, групни, индивидуални, рад у паровима, интерактивни.

Циљеви часа:

Образовни: Развијати говорну комуникацију, именовати ликове, одредити једну њихову особину, знати исправно поступити према облику корупције (подмићивање – мито), интеграција садржаја

Васпитни: Развијати емоционалну осјетљивост, толеранцију, самопоштовање, пријатну атмосферу за рад, препознати лоше поступке, емпатија

Функционални: Уводити дјецу у тему етике и антикорупције кроз радионицу у групи, развијање критичког мишљења, логичко памћење и закључивање

Наставна средства и помагала:

- Курикулум Етика и антикорупција
- Прича “Биберче”, прерадила А. Е.
- ДВД са пјесмом о породици по избору учитеља
- Папир у боји
- Маказе
- Љепило
- Картон
- Фломастери у боји
- Велики цртеж породице (напомена за васпитаче: за овај цртеж користити представу о породици у тој средини - мама и дјеца, мама, тата и дјеца, тата и дјеца и слично - слободан избор)

Локација рада:

- Школа
- Природна средина
- Друштвена средина

Литература:

- Курикулум “Етика и антикорупција”,
- Прича “Биберче”, А.Е.
- Интеграција свих наставних предмета и садржаја.

Очекивани исходи:

Дјеца ће препознати исправно поступање, указаће на погрешне поступке, пријавиће понашање које одступа од норми, моћи ће препознати лоше поступке везане за корупциона дјела изнуде, радионицом ће се уводити у свјесно избјегавање корупционих дјела и пријављивање истих. Исходи се темеље на психичком, емоционалном, моралном и физичком развоју дјетета првог разреда, као и индикаторима и начинима учења.

План часа

Први дио: Јутарњи/подневни састанак

Други дио: Обрада приче “Биберче”, рад у групама

Трећи дио: Евалуација ефикасности обрађене теме (листић за провјеру у прилогу припреме)

Артикулација часа

Први дио:

- Уобичајени почетак часа (поздрављање, вијести, дан у седмици, физкултура - све у простору за јутарњи састанак)
- Ђаци прелазе у простор за рад.
- Шта је све мало, ситно? (зрно пшенице, кукуруза и слично - показати ђацима зрневље)
- Шта је још ситно, а користимо га у исхрани? (пасуљ, грашак, бибер, кристалић шећера... - показује и даје ђацима да уоче структуру, облик, боју)

Учитељ чита причу:

Други дио:

БИБЕРЧЕ

Муж и жена нису имали дјеце. Једног дана им се срећа осмјехну и на свијет донесоше дјечака, маленог као зрно бибера. Дали су му име Биберче. Његова црна косица је дивно мирисала. А родитељи су га вољели и помагали му у свему.

Дошло је вријеме поласка у први разред. Све троје су се радовали томе. Купили су му све што је требало за школу. Биберче је био јако вриједан и послушан дјечак. Своје обавезе је увијек завршавао на вријеме.

Једног дана га пред школом дочека старији ђак и пријетећим гласом затражи му ужину. Пошто је био ситан, бојао се, то и учини и цијели дан остаде гладан.

Сваког дана га је чекао пред школом исти дјечак и пријетећи тражио ужину и он ју је давао.

(наставити причу након емоционално-социјалне анализе приче)

- О коме прича говори?
- Какав је био дјечак који се родио?
- Како име су му дали? Зашто?
- Ко га је увијек чекао пред школом и зашто?
- Какав је био тај дјечак?
- Да ли је дјечак поступио лијепо?
- Да ли се вама нешто слично догодило некада?

На стикеру нацртај Биберче или дјечака насилника. Цртеж који показује лош поступак прецртајте фломастером. (док ђаци раде, учитељ се креће учионицом и провјерава цртеже и даје потребне сугестије. Активност траје 8 минута. Цртеже лијепити на пано у тијеку евалуације)

Наставак приче:

На одмору је Биберче потражио учитељицу. Испричао је догађај и питао за савјет шта да учини. Учитељица га је умирила и рекла да ће ријешити његов проблем. Тако је и било. Сутрадан су имали радионицу о теми ИЗНУДА . Сви су рјешавали проблем и нашли рјешење.

Задачи за групе:

- Без ријечи покажите лоше понашање дјечака.
- Без ријечи покажите исправан поступак дјечака на крају приче.
- Без ријечи покажите како се осјећао Биберче на почетку приче.
- Без ријечи покажите како се осјећао Биберче на крају приче.

(У групама је паран број ђака и свој задатак раде у пару. Свака група бира један пар који ће на крају часа представити свој задатак. Тако ће свака група имати преставника у евалуацији)

- Шта су закључили ђаци о поступку дјечака?
- Шта је урадио дјечак насилник?
- Како се Биберче осјећао?
- Шта су сви ђаци закључили? (у овом узрасту је тешко ђацима понудити прави закључак, па ће им у томе помоћи учитељ.)

Трећи дио:

Ђаци су самостално залијепили цртеже на пано. Цртеж дјечака насилника су прецртали фломастером. На питање учитељице зашто, одговорили су да је то лоше.

Групе представљају свој задатак, а остали ђаци на крају говоре ПОГРЕШНО или ИСПРАВНО.

Закључак:

- Тражити од некога услугу пријетњом или силом за своју корист зовемо изнуда.
- Изнуда је лоша.
- Пријавите изнуду.

ПРИМЈЕРИ НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА ЗА ПРВИ И ДРУГИ РАЗРЕД

Примјер 3.

Припрема за час

Предмет:

1. разред - интеграција предметних подручја/наставних предмета: Моја околина/Природа и друштво, Говор, изражавање стварање/матерњи језик и Ритмика, спорт, музика/Музичка култура, Физичко и здравствено васпитање

2. разред – интеграција предмета: Матерњи језик, Ликовна култура, Музичка култура, Природа и друштво/Моја околина

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Подмићивање, мито

Наставна јединица: Прича “Подмитљиви зеко”

Облик и метода рада:

- Интегрисани наставни дан
- Фронтални, индивидуални и рад у групи
- Метода разговора, метода илустрације и метода усменог излагања

Потребна средства:

- ЦД или ДВД са пјесмом Зекини јади (“Јури Зека из далека, облијева га зној. Трчи јадан жедан, гладан и уздише: Јој! Препао се јер је неко повикао: Стој! Па ће трком да се склони у кућерак свој...”) (YouTube: Зекини јади, пјеваЗденка Вучковић)
- Прича у сликама “Подмитљиви зеко”
- Коверте (кесице или пакетићи) са причом у сликама у виду слагалице
- Љепило, селотејп, бојице које ђаци иначе користе
- Папири формата А3 за групне паное
- Свеске и основни прибор

Циљ часа:

- Упознавање ђака са појмом подмићивања, као непожељног и неприхватљивог понашања те оспособљавање да препознају подмићивање у свакодневним животним ситуацијама.
- Развијање логичког мишљења, способности за правилно морално расуђивање и доношење исправних одлука.

Очекивани резултати:

Бак ће моћи да:

- Препознаје исправна и праведна понашања у непосредном окружењу;
- Да препознаје активности које промовишу социјално прихватљиво понашање;
- Уочава садржај слике и ријечима и краћим реченицама га повезује у причу;
- Илуструје ситуације давања мита.

План часа

Први дио: Уводна активност

Након поздрава, добродошлице и уобичајених активности на почетку радног дана, ђаци се удобно смјесте на мјесту за окупљање у учионици. Сједе у кругу, слушају и пјевају пјесму “Зекини јади”.

Други дио: Прича по низу слика: “Подмитљиви зеко”

Ђаци су и даље на мјесту за окупљање и сједе у кругу.

Прича по низу слика “Подмитљиви зеко” представљена је на три слике, нацртане на папиру, које наставник једну по једну лијепи на табли, пану или неком другом пригодном мјесту и иницира разговор о сликама.

Лијепи прву слику на којој су приказани зеко и корњача како стоје на стартној линији и треба да учествују у трци. Иницира разговор о слици. Могућа питања за разговор:

- Ко се налази на слици?
- За шта се спремају зеко и корњача? На основу чега знају одговор на ово питање?
- Жели ли неко да опише како се одвија трка?
- Шта мислите ко би требао побиједити?
- Које особине најбоље описују зеку, а које корњачу?

Лијепи другу слику на којој корњача пуном корпом шаргарепе поткупљује зеку, како би она прва стигла на циљ и побиједила у трци. Питати ђаке:

- Шта виде на овој слици?
- О чему разговарају корњача и зеко на слици?
- Шта мисле, зашто корњача даје шаргарепу зеки?

Лијепи и трећу слику, на којој зеко наслоњен на дрво једе шаргарепу, док се корњача налази на циљу и слави побједу. Питања:

- Може ли неко објаснити шта је на овој слици приказано?
- Како се завршила ова прича?

- Да ли је у стварном животу могуће да у трци корњача победи зеца? Зашто?
- Зашто је у овој трци корњача победила?
- Да ли је у овој причи неко лоше поступио? Зашто?
- Да ли је исправно давати неком оно што он јако жели како бисмо ми лакше остварили своје циљеве и жеље?
- Да ли је исправно од неког узимати новац или нешто друго што ми желимо како бисмо му у нечему помогли?
- Ко је дао, а ко је узео мито у овој причи?
- Шта је посљедица узимања мита у овој причи?

Навести појам МИТО и ПОДМИЋИВАЊЕ и повезати их са оним што је корњача урадила у причи.

Кроз разговор с ђацима доћи до поуке ове приче: Треба на поштен и праведан начин обављати своје дужности и обавезе, а не подмићивањем или потплаћивањем других како би остварили неку личну корист. Ове лоше начине понашања називамо МИТО.

Трећи дио: Слагалица – зеко и корњача

Ђаци сједају на своја мјеста, групе од три или четири ђака добијају коверту са слагалицом Зеко и корњача. (Ријеч је о три сличице које је наставник претходно нацртао и копирао у довољан број примјерака. Сличице не треба да буду у боји.)

Наставник објашњава да се у коверти налазе сличице, које у виду слагалице треба да саставе и залијепе на паное (веће папире које је наставник припремио). Пошто у овом случају корњача не подмићује зеку, прича ће имати другачији завршетак. Сличице треба да залијепе по правилном редосљеду, како би настала нова прича, онако како би заиста требала да изгледа, без подмићивања.

Наставник обилази ђаке, прати шта раде, по потреби даје додатна упутства и разговара с ђацима. Сугерисати ђацима да прво одреде редосљед слика, размисле да ли је он исправан, покушају испричати причу према редосљеду који су направили, па да тек онда лијепе.

Након што саставе и залијепе нову причу по низу слика, ђаци треба да обоје слике и дају причи нови наслов (то више није прича

Подмитљиви зеко). Пано могу да украшавају према личној жељи. Потребно је да напишу и имена и презимена чланова групе (уз напомену да они који знају, сами пишу своје име и презиме и помажу другарима који то још увијек нису у могућности да ураде. Алтернатива је да наставник напише име и презиме ђака на посебан папир, а да ђаци пресликавају на пано, написано име и презиме).

Слиједи излагање ђачких паноа на видном мјесту у учионици, причање нове приче и упоређивање двије приче. Кључно питање:

Шта је исправно, а шта није исправно?

Четврти дио:

Како би задовољили потребу за кретањем организовати трку ђака, с обавезним обиљежавањем страртне позиције и циља. Како би имали више побједника, могуће је организовати трку више група ђака.

Пети дио: Разговор о ситуацијама у којима се јавља подмићивање.

Наводити конкретне примјере и тражити да ђаци изнесу и образложе своје ставове о датим ситуацијама.

Примјери:

- Да ли бисте урадили некеме задаћу, ако вам он плати нечим што ви јако волите? (ужином која вам се свиђа; слаткишем који волите; новцем...)
- Да ли бисте слагали родитеље ако вам неко за то понудинешто што желите? (навести неки примјер)
- Да ли бисте се дружили с неким, само зато што вам купујеили поклања ужину сваки дан?
- Замислите да сте ви учитељ, да ли бисте неком од ђака давали боље оцјене, само зато што је син или кћерка вашег друга/другарице?

Разговарати о овим ситуацијама. Питати ђаке да ли су се некада нашли у некој од оваквих ситуација? Да ли се неко близак њима нашао у некој од ових или сличној ситуацији? Како треба реаговати ако се некада нађемо у сличној ситуацији? Да ли би они понудили или узели мито?

Шести дио: Илустровање једне од ситуација у којој су ђаци нашли

Ђаци у свескама илуструју неку од ових или сличну ситуацију у којој су се они нашли. Уколико нису били у таквој ситуацији могу да замисле и илуструју ситуације подмићивања и узимања мита, као и супротну, исправну ситуацију, у којој нема подмићивања. Тако ће сваки ђак у својој свесци имати илустрацију неисправне и неморалне ситуације подмићивања и узимања мита, као и исправну и моралну ситуацију како би требало да се понашају. Изнад илустрација треба да напишу НЕ, односно ДА, у смислу “исправно” и “неисправно”. Наставник цијело вријеме обилази ђаке током рада и помажем уколико је то потребно. Ово је истовремено и евалуација, као и 7. корак. (Омогућити ђацима да илустрације заврше код куће, уколико нису стигли у школи.)

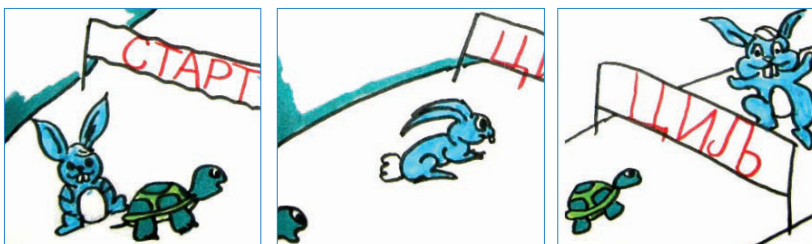
Седми дио: Закључивање дана

Питати ђаке шта су тај дан ново научили и шта ће да запамте.

Материјали:

Прича по низу слика “Подмитљиви зеко

Слагалица “Зеко и корњача”

Примјер 4.

Припрема за час

Предмет:

1. разред - интеграција предметних подручја/наставних предмета: Моја околина/Природа и друштво, Говор, изражавање стварање/ Матерњи језик и Ритмика, спорт, музика/Музичкакултура/Глазбена култура и физичко издржавствено васпитање

2. разред – интеграција наставних предмета: Матерњи језик, Ликовна култура, Музичка култура/Глазбена култура, Природа и друштво/Моја околина, Физичко васпитање/Тјелесни и здравствени одгој

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Подмићивање, мито

Наставна јединица: Прича “Лажни другари”

Облик/метода рада:

Интегрисани наставни дан

- Фронтални, индивидуални, рад у пару и рад у групи,
- Метода разговора, метода илустрације; метода усменог излагања, играње улога

Потребна средства:

- ЦД или ДВД са пјесмом “Другарство” (Међу друговима нема тајне, међу друговима нема свађе, чак и неке стварибезначајне међу друговима љепше су и слађе. Сви треба да знају шта другарство значи: заједно смо љепши, заједносмо јачи!...;YouTube: “Другарство”, пјева Драган Лаковић) или нека друга пјесма о другарству
- Прича у сликама “Лажни другари” (наставник сам израђује слике)
- Символи саобраћајних знакова,

- Љепило, селотејп, бојице које ђаци иначе користе,
- Папири формата А3, или флип-чарт папир, за групне паное,
- Свеске и основни прибор.

Циљ часа:

- Упознавање ђака с појмом подмићивања, као непожељног неприхватљивог понашања те оспособљавање да препознају подмићивање у свакодневним животним ситуацијама.
- Развијање логичког мишљења, способности за правилно морално расуђивање и доношење исправних одлука.

Очекивани резултати:

Ђак ће моћи да:

- Препознаје исправна и праведна понашања у непосредном окружењу;
- Да препознаје активности које промовишу социјално прихватљиво понашање;
- Уочава садржај слике и ријечима и краћим реченицама га повезује у причу;
- Илуструје ситуације давања мита.

План часа

Први дио: Уводна активност

Након поздрава, добродошлице и уобичајених активности на почетку радног дана (разговор о претходном дану, избор дјетета дана, попуњавање календара), ђаци се удобно смјесте на мјесту за окупљање у учионици. Сједе у кругу, слушају и пјевају пјесму “Другарство” или неку другу пјесму о другарству.

Други дио: Прича по низу слика: “Лажни другари”

Ђаци су и даље на мјесту за окупљање и сједе у кругу.

Прича по низу слика “Лажни другари” је представљена на три слике, нацртане на папиру, које наставник једну по једну лијепи на табли, пану или неком другом пригодном мјесту и иницира разговор о сликама.

Лијепи прву слику на којој је приказано неколико дјечака који стоје у школском дворишту. Наставник иницира разговор о слици. Могућа питања за разговор:

- Ко се налази на слици?
- Хоћемо ли им дати имена?
- Шта раде дјечаци?
- Знамо ли о чему они разговарају?

Лијепи другу слику на којој један дјечак (нпр. Иван) даје другом дјечаку (нпр. Марку) сличице и говори му да жели бити капитен њихове екипе те да ће му дати још сличица ако гласа за њега. Питати ђаке:

- Шта виде на овој слици?
- О чему разговарају дјечаци на слици?
- Шта мисле, зашто Иван даје Марку сличице?

Лијепи и трећу слику, на којој Марко пребројава сличице, док Ивану учитељица ставља капитенску траку. Питања:

- Може ли неко објаснити шта је на овој слици приказано?
- Како се завршила ова прича?
- Да ли је у овој причи неко лоше поступио? Зашто?
- Да ли је исправно давати неком оно што он јако жели какобисмо ми лакше остварили своје циљеве и жеље?
- Да ли је исправно од неког узимати новац или нешто друго што ми желимо, како бисмо му у нечему помогли?
- Ко је дао, а ко је узео нешто важно/нешто што жели (мито)у овој причи?
- Шта је посљедица узимања мита у овој причи?

Навести појам МИТО и ПОДМИЋИВАЊЕ и повезати их са оним што је дјечак урадио у причи.

Кроз разговор са ђацима доћи до поуке ове приче: Треба на поштен и праведан начин обављати своје дужности и обавезе, а не подмићивањем или потплаћивањем других како бисмо остварили неку личну корист. Ове лоше начине понашања називамо МИТО.

Трећи дио: Драматизација приче “Лажни другари”

Ђаци сједају на своја мјеста, групе од четири ђака добијају упутства за рад. Потребно је да два ђака драматизују причу како је текла, са лошим понашањем подмићивања. Друга два ђака из групе, имају задатак да драматизују причу са другачијим током, без подмићивања, што значи да ће претходно морати осмислити другачији ток приче.

Можемо упутити ђаке да заједно, у групи, осмисле другачији ток приче, без подмићивања, па да се тек потом парови посвете драматизацији. Могуће је да ће ђацима требати помоћ у осмишљавању другачијег тока приче те им је потребно дати прецизније инструкције, нпр. да треба да осмисле ситуацију избора капитена екипе на праведан начин или слично.

Слиједи презентације које су ђаци припремили. Важно је да сваки пар покаже шта је припремио.

Уколико је одјељење бројније, могуће је један дио презентација оставити за други дан. Уколико смо се определијели за такво рјешење, с њим требамо упознати ђаке прије него што презентације крену те извлачењем папирића или на неки други начин, одлучити о презентацијама које ће бити истог, односно сљедећег дана.

Четврти дио: Означи забрањено понашање

Претходних дана ђаци су учили о саобраћајним знацима. Наставник објашњава да се на сваком столу налазе симболи саобраћајних знакова. Добијају инструкције да симболима саобраћајних знакова (троугао - упозорење, круг – забрана и квадрат – обавјештење – дозвољено понашање), док трају драматизације дизањем знака у ваздух означе понашање Ивана и Марка.

Активности које слиједе (5, 6, 7 и 8) имају и сврху евалуације, јер омогућавају наставнику да утврди да ли је реализован дефинисани циљ.

Пети дио: Илуструј причу

Ђаци раде у пару, сваки пар илуструје причу како је и драматизовао (један пар по приказаном низу слика, са давањем мита, а други пар илуструје причу у којој нема подмићивања). Наставник обилази ђаке, прати шта раде, по потреби даје додатна упутства и разговара с њима. Помаже им да прво одреде редосљед слика којима би представили нову причу. Размисле да ли је он исправан, покушају испричати причу према редосљеду који су направили. Одређена понашања цртају у одговарајуће симболе саобраћајних знакова, упозорења (троугао) и забрана (круг), а прихватљиво понашање у симбол знакова обавјештења (квадрат). На крају, као група, залијепе илустрације обе приче на један велики папир, двије приче једну поред друге. Новој причи могу дати и име.

Ђаци сада имају могућност да упореде двије приче. Слиједи излагање ђачких панона на видном мјесту у учионици, причање нове приче и упоређивање двије приче. Кључно питање:

Шта је исправно, а шта није исправно?

Шести дио: Разговор о ситуацијама у којима се јавља подмићивање

Наводити конкретне примјере, примјерене узрасту и тражити да ђаци изнесу и образложе ставове о датим ситуацијама.

Могући примјери:

- Да ли бисте урадили неком задаћу, ако вам он да нешто што ви јако волите? (ужином која вам се свиђа; слаткишем који волите; новцем...) Да ли је то исправно понашање?
- Да ли бисте се дружили с неким, само зато што вам купује или поклања ужину сваки дан?
- Замислите да сте ви учитељ, да ли бисте неком од ђака давали боље оцјене, само зато што је син или кћерка вашег друга?

Разговарати о овим ситуацијама и манифестованим понашањима. Питати ђаке да ли су се некада нашли у некој од оваквих ситуација? Да ли се неко близак њима нашао.

Седми дио: Игра “Спаси друга”

Игра “Спаси друга” је слична игри “Између двије ватре”. Игралште је ограничено са четири линије. На свакој линији се налази граничар који гађа лоптом ђаке који се налазе унутар линије. Када је погођен лоптом, ђак испада из игре, али ако ухвати лопту може да спаси друга који је већ погођен. Игра је омиљена међу дјецом 1. и 2. разреда. Развија спретност, брзину, бацање и хватање лопте, али и потиче спортски дух: поштовање правила, припадност тиму и сл.

Одредити два капитена, на праведан начин.

Осми дио: Закључивање дана

Питати ђаке шта су тај дан ново научили и шта ће запамтити.

ПРИМЈЕРИ НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА ЗА ДРУГИ РАЗРЕД

Примјер 5.

Припрема за час

Предмет: Одјељенска заједница/ВРОЗ

Тема: Антикорупција

Подтема: Подмићивање, мито или поткупљивање

Наставна јединица: Црвенкапица - изокренута бајка

Тип часа:

- Обрада новог садржаја
- Понављање
- Вјежбање
- Систематизација

Наставне методе и облици рада:

- Разговор, излагање, демонстрација, текст, дискусија, писмени рад, практични рад, самостални рад, цртање,
- Фронтални, групни, индивидуални, рад у паровима, интерактивни.

Циљеви часа:

Образовни: Увести ђаке у појам корупције, подучити их како исправно поступити, препознавање облика корупције у стварном окружењу;

Васпитни: Поттицати социјализацију сваког дјетета, поттицати поштовање различитости, стварати пријатно окружење за рад, поттицати усвајање позитивних ставова;

Функционални: Развијати осјећај одговорности према себи и другима, развијати критичко мишљење, логичко памћење и закључивање

Исходи:

Ђаци ће на крају часа моћи препознати подмићивање као облик корупције, уочити непримјерене поступке и понашања, донијети закључке о поступцима, донијети одлуку о томе како исправно поступити.

Наставна средства и помагала:

- Флип-чарт папир
- Маркери у боји

Локација рада:

- Школа

- Природна средина
- Друштвена средина

Литература: Бајка Црвенкапица

План часа

Први дио: Јутарњи састанак, мотивација, најави и запис циља

Други дио: Обрада теме, изражавање доживљаја, спознајно-дживљајна анализа

Трећи дио: синтеза и евалуација

Артикулација часа

Први дио:

Јутарњи састанак: поздрав, вијести из породице, вријеме, календар природе, физкултура уз пјесму “Ко се вука боји још”.

Мотивација: Читање бајке “Црвенкапица” до тренутка кад се појављује ловац и угледа вука. Вук још није стигао да поједе баку.

Други дио:

Емоционална пауза. Настављање бајке са другачијим крајем:

“Кад је вуц угледао ловца, уплашио се и за свој живот и за свој оброк. Намјеравао је појести баку, а затим и Црвенкапицу.

Како је био досјетљив, а лијен да ради и себи осигура оброк, обратио се ловцу:

“Знаш шта, како би било да ти поклоним велику кућу на мору и нови BMW, а да ти заборавиш да си ме видио и продужиш својим путем”.

Нестрпљиво је чекао одговор.

“Пристајем”, рече ловац, “ако ми одмах даш кључеве куће и аута”.

Вук завуче шапу у џеп и преда му кључеве, а ловац продужи својим путем.

Емоционално-доживљајна нализа

- Шта је вуц урадио послије?
- Да ли ловац размишљао шта ће бити са баком и црвенкапицом?
- Јесу ли се бака и унука могле спасити?
- Зашто је ловац изабрао кућу и ауто, а не спашавање живота баке и унуке?
- Какав је био ловац?
- Које су посљедице његовог дјела за баку и унуку?
- Како се осјећала мама кад је сазнала за договор вука и ловца?
- Да ли га је некоме пријавила?
- Ко је крив што су бака и Црвенкапица трагично завршиле?
- Бисте ли пристали на такво нешто?
- Јесте ли некоме некада написали задаћу, а он вама поклонио дуго жељену играчку?
- Бисте ли лагали родитељима ако вам неко понуди нешто што желите?
- Јесте ли ви некада некога подмитили да вам напишу задаћу или лектуру?
- Јесте ли од некога ви примили мито како не бисте рекли учитељици или родитељима за нешто непоштено што је нетко урадио?

Прочитати затим прави завршетак приче и успоредити.

Групни рад: (Чланови се могу мијењати у групи и тако доприносити креативности рада)

На папиру напишите или нацртајте што бисте ви урадили да сте били на ловчевом мјесту и да сте могли спасити баку и унуку. Можете написати да ли је ловчев поступак био праведан. Бисте ли га пријавили и коме?

Излагање урађених радова и доношење закључака:

Ловац је био неправедан и поткупљив. Замијенио је два живота за кућу и ауто.

Трећи дио: Евалуација

Такве поступке можемо назвати митом, поткупљивањем или подмићивањем. Научили смо нову ријеч - мито, поткупљивање или подмићивање што значи примање и давање поклона некоме за учињену услугу.

Изглед школске табле

ЦРВЕНКАПИЦА ИЗОКРЕНУТА БАЈКА

Мито, поткупљивање или подмићивање - давање или примање поклона за учињену услугу.

Простор за допуну припреме, напомене и анализу часа.

Примјер 6.

Тема је предвиђена за два школска часа

Припрема за час

Предмет: Одјељенска заједница/ВРОЗ; матерњи језик; Природа и друштво/Моја околина

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Изнуда, изнуђивање

Наставна јединица: Бајка о рибару и златној рибици - радионица

Тип часа:

- Обрада новог садржаја
- Понављање

- Вјежбање
- Систематизација

Наставне методе и облици рада:

- Разговор, излагање, демонстрација, текст, дискусија, писмени рад, практични рад, самостални рад, цртање,
- Фронтални, групни, индивидуални, рад у паровима, интерактивни.

Циљеви часа:

Образовни: Развијати говорну и писану комуникацију, именовати ликове, одредити једну њихову особину, знати исправно поступити према облику корупције (изнуда, изнуђивање), интеграција садржаја у школи

Васпитни: Развијати емоционалну осјетљивост, толеранцију, самопоштовање, пријатну атмосферу за рад, препознати лоше поступке, емпатија, толеранција

Функционални: Уводити дјецу у тему етике и антикорупције кроз радионицу, развијање критичког мишљења, логичког памћења и закључивања

Наставна средства и помагала:

- Курикулум “Етика и антикорупција”
- “Бајка о рибару и рибици”, прерадила А. Е.
- ДВД са пјесмом о златној рибици по избору учитеља

Помагала:

- Папир у боји
- Маказе
- Љепило
- Картон
- Фломастери у боји
- Велики цртеж рибара, рибице, баке
- Стикери у боји

Локација рада:

- Школа
- Природна средина
- Друштвена средина

Очекивани исходи:

Ђаци ће на крају часа моћи да одговоре на три кратка питања. Питања су у складу са годинама ђака, њивом психичким и физичким развојем, претходним искуством, начином, методама и облицима учења прилагођена овом узрасту.

Моћи се се одредити према поступцима у примјеру, шта је добро, а шта лоше, моћи ће пронаћи и именовати такву појаву у свом окружењу, моћи ће пријавити (учитељу, родитељима) ове појаве.

Тема је погодна за обраду на часу одјељењске заједнице, матерњег језика, природе и друштва, а обједињује све наставне садржаје у основној школи те је прилагођена узрасту ученика.

План часа

Први дио: Јутарњи/подневни састанак

Други дио: "Бајка о рибару и рибици", Изнуђивање, изнуда

Трећи дио: Евалуација и провјера ефикасности радионице

Артикулација часа

Први дио:

Јутарњи/подневни састанак: уобичајено поздрављање, вијести дана, дијете дана, јутарње активности, физкултура (све одрадити у простору за јутарњи и подневни састанак)

- Ђаци прелазе у радни простор за учење и рад у групама.
- Учитељ лијепи пано на погодном мјесту на којему су рибар, рибица и бака.
- Ко је на слици? Молим да одговарате пуном реченицом.

- Каква је ово рибица?
- Које је занимање човјека на слици?
- Ко је трећа особа на слици?
- Опишите је укратко. (само главне одлике – смркнуто лица, рашчупана косе, подерана одјећа)

Учитељ чита причу.

Други дио:

БАЈКА О РИБАРУ И ЗЛАТНОЈ РИБИЦИ

Живио рибар са женом поред језера у трошној кућици. Сваки дан је одлазио на језеро. Упецао би једну или двије рибе и донио их кући. Бака је стално била љута и незадовољна животом којим су живјели. Често се дешавало да немају поштен оброк, па се рибар трудио да им то обезбиједи.

Једног дана упецао златну рибицу. Рибица га замоли да је пусти у језеро, а она ће му испунити сваку жељу. Рибар пристане и одговори да њему не треба ништа осим редовитог obroка сваки дан.

Кад се вратио кући, на столу су стајала разноврсна јела и пуно воћа и колача.

Бака је питала откуд се то створило и рибар је морао испричати што се десило.

Страшно се наљути и посла дједа натраг на језеро да од рибице тражи огромну кућу, прекрасне хаљине, много хране.

Отишао рибар до језера, сјео и чекао рибицу.

(У овом моменту прекинути читање приче. Након паузе, прићи емоционалној анализи текста)

- Ко су ликови ове приче?
- Реците једну добру особину рибара.
- Опишите баку.

- Кажите једну особину баке?
- Како се осјећао рибар?

Задатак за групе:

- Нацртај кућицу у којој су живјели,
- Напиши неколико стихова који почињу словима ријечи РИБАР,
- Израчунај колико је рибар могао упецати рибе за 7 дана ако је сваки дан упецао двије,
- Пантомимом покажите како је рибар упецао златну рибицу и бакину реакцију кад је сазнала за договор.

(предвиђено вријеме за ову активност је 10 минута)

Представници група презентују радове и лијепе на изложбени простор.

Дискусија о урађеном задатку.

Учитељ ће одредити ниво и успјешност изведених задатака заједно са ђацима.

Час завршава задаћом за ђаке: Напишите или нацртајте како се прича завршава. Имајте на уму да ово није обична бајка.

За сљедећи час, учитељ ће сам осмислити уводни дио, а затим наставити са читањем бајке

Чекао је тако рибар и заспао поред језера. Пробудио га је пљусак. Рибица је стигла. Питала је рибара зашто је опет дошао. Рибар је овога пута тражио: дворац, велико имање, драго камење, злато, прекрасну одјећу, раднике који ће радити на имању, да им никада не недостаје хране и пуне вреће новца, да њега претвори у младића, а њу у дјевојку.

Кад га је рибица упитала зашто толико тражи, он је одговорио да он ништа не тражи, већ његова жена захтијева. Још је додао да ако то бака не добије оставиће га и отићи, а он је већ стар и не може се бринути сам о себи.

Рибица није ништа рекла само је плуснула репом по води и заронила дубоко под воду.

Пауза, емоционална анализа текста.

- Да ли је рибица испунила захтјеве његове жене?
- Шта бисмо рекли, каква је бака?
- Какав је дјед?
- Чији поступак је био лош и зашто?
- Како је требало да поступи бака, а како дјед?
- Упризорити кратак игроказ у којем ће ђаци сами смислити кратак текст и извести пред осталим ђацима (било пантомимом или пјевањем)

Трећи дио:

- Поступак којим за себе добијамо корист зовемо изнуда.
- Изнуда је лоша.
- Пријавите изнуду.

АНКЕТНИ ЛИСТИЋ:

1. Заокружи слово испред лошег поступка:

- а) Бака је захтијевала пуно скупих ствари.
- б) Бака је била задовољна зато што имају храну сваки дан на столу.

2. Споји парове цртом:

- а) Лоше ц) Дјед је пријавио баку због изнуде
- б) Исправно д) Бака је захтијевала пуно ствари

3. Лош поступак у овој причи је: (заокружи исправан одговор)

- а) мито б) изнуда

Анализа овог анкетног листића биће показатељ учитељу колико су ђаци препознали, уочили и именовали облик корупције - изнуду или изнуђивање.

Примјер 7.

Припрема за час

Предмет: Српски/хрватски/босански језик (два часа) и Ликовна култура

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Подмићивање, мито

Наставна јединица: Прича “Добар студент”

Облик и метода рада:

- Фронтални рад, индивидуални, рад у групи, те рад у пару
- Метода разговора, метода усменог излагања, метода илустрације

Потребна средства:

- Прича “Добар студент”,
- Припремљена питања за разговор,
- Наставни листови за рад група,
- Папир и бојице.

Циљ часа:

- Оспособљавање ђака за разумијевање текста/приче, идентификовање поруке текста;
- Развијање способности и вјештина потребних за разликовање добрих и лоших поступака и примјену стеченог знања у свакодневном животу.

Очекивани резултати:

Ђак ће моћи:

- Ликовно и ријечима, изразити непосредни доживљај прочитаног текста;

- Идентификовати добре и лоше поступке у конкретној ситуацији;
- Образложити понашања ликова, идентификована као добра или лоша;
- Навести особине ликова који манифестују различита понашања;
- Повезати примјере доброг и лошег понашања из текста с примјерима из свакодневног живота.

План часа

Први дио: Уводни дио

Циљ ове активности је емоционална припрема ђака и увођење у тему.

Најприкладније је да то урадимо разговором иницираним сликама које показују ситуације коруптивног понашања. Наставник треба да припреми слике које презентују различите ситуације давања или узимања мита и слично, које су, по његовој процјени, примјерене узрасту.

Могућа питања за потицање размишљања и разговор:

- Ко се то налази на слици? Шта они раде? Који су послови у питању?
- Шта онај који даје новац покушава да уради?
- Да ли сте некада чули за овакве или случајеве од ваших родитеља?

Други дио:

Наставник најављује читање веома занимљиве приче из које ће ђаци моћи научити много важних ствари за њихов будући живот.

Прича се зове “Добар студент”. Потребно је нагласити ђацима да ће након читања, водити разговор о причи те је потребно да пажљиво слушају.

Наставник чита причу.

Примјер слике на основу које водимо разговор с ђацима

ДОБАР СТУДЕНТ

Маја и Дамир су заједно студирали медицину. Жељели су да постану доктори. Маја је била вриједан студент. Учила је сваки дан и добијала најбоље оцјене. Дамир није био тако вриједан као Маја. Он је трошио вријеме на игрице, друштво и фудбал, умјесто на учење.

Маја је положила и последњи, најтежи испит и постала је докторица. Међутим, Дамир никако није могао положити. Његов отац је био богат човјек и одлучио је да поткупи професора код којег је Дамир требао полагасти испит. Однио му је велику врећу новца и Дамир је, без учења, положио испит и постао доктор.

Једног дана, у Дамирову болницу је стигао један мали пацијент који је био јако болестан. Дамир му није знао помоћи, јер није на прави начин положио тај најтежи испит. На сву срећу, ту је била Маја и она је преузела пацијента и успјешно га излјечила. Дамир је био постиђен и посрамљен због свога незнања.

Након читања приче и кратке емоционалне паузе, слиједи разговор о непосредном доживљају.

Могућа питања за разговор:

- Шта вам се највише свидјело у причи? Због чега баш то?
- Да ли вас је нешто изненадило у тексту? Објасни!

Уколико су ђаци оспособљени за читање, могуће је реализовати индивидуалну активност тихог усмјереног/истраживачког читања, са задатком да подвуку непознате ријечи.

Могуће је и ђаке подијелити у мање групе, у којима ће они који добро читају добити задатак да читају текст наглас (за одређену групу) те такође да подвуку ријечи у тексту које им нису познате.

Слиједи тумачење непознатих ријечи.

- Тражити да ђак или група којој је одређена ријеч непозната, прочита цијелу реченицу и да контекстуално покуша одредити значење ријечи;
- У случају да на тај начин нисмо дошли до адекватног објашњења, питати да ли има неко у одјељењу ко би знао да објасни значење дате ријечи;
- Уколико ни на овај начин није дошло до адекватног одговора, наставник једноставно и кратко да значење ријечи.

(Могуће непознате ријечи: поткупи, постиђен, посрамљен)

Трећи дио:

Садржинску анализу текста могуће је радити путем наставног разговора, уз помоћ питања која је наставник претходно припремио, у складу са карактеристикама ђака у одјељењу. Узрастом, способностима, искуству у оваквим разговорима и слично.

Могућа питања за разговор:

- Шта су Маја и Дамир студирали? Шта су они жељели да постану?

- Какав је Маја била студент?
- Када је Маја учила и какве је оцјене добијала?
- На шта је Дамир трошио своје вријеме?
- На шта је требало да троши вријеме?
- Какав је испит Маја положила и шта је постала?
- Да ли је Дамир могао да положи тај испит? Зашто?
- Какав је био Дамиров отац?
- Какав план је “сковао” Дамиров отац? Шта је одлучио да уради Дамиров отац, како би Дамир положио испит?
- Шта је Дамиров отац однио професору? Шта се након тога десило с Дамировим испитом?
- Ко је једнога дана дошао у Дамирову болницу?
- Да ли му је Дамир помогао?
- Ко је помогао малом пацијенту?
- Како се Дамир осјећао?

Слично је и са идејном и етичко-психолошком анализом текста.

Могућа питања:

- Какви су били Мајини поступци у причи? Какав је она била студент, а какав радник?
- Како се Дамир понашао као студент? Зашто он није могао положити посљедњи, најтежи испит?
- Да ли је Дамиров отац поступио исправно? До чега је то довело касније?
- Шта би се десило са малим пацијентом да није било Маје?
- Чији су поступци, по вашем мишљењу, исправни, а чији погрешни?
- Шта би Дамира сада требало да уради, послјије свега што се десило?
- Шта смо научили из ове приче?
- Како се требамо понашати, а како не требамо?

Анализу ликова је могуће радити у групама.

Наставни листови за групни рад

Које особине има Маја? _____

Које особине има Дамир? _____

Какав је био Дамиров отац? Које је он особине имао?

Његов поступак давања новца професору, називамо **ДАВАЊЕ МИТА** или **ПОДМИЋИВАЊЕ**. То је лоше поступање! (заокружи тачан одговор)

ДА НЕ

- Који је лик, по вашем, мишљењу направио највећу грешку и зашто? Размислите, усмено ћете одговорити.
- Може ли Дамир некако да исправи своју грешку?
- Шта бисте ви урадили да сте на његовом мјесту? Размислите, усмено ћете одговорити.

Групе презентују своје одговоре. Читају свој задатак и износе заједничко рјешење. Наставник подстиче ђаке да слободно износе мишљење, коментаре и ставове. Потребно је повезати дати проблем са реалним животним ситуацијама.

Четврти дио:

Бази у групама разговарају о питањима:

- Шта смо научили из ове приче?
- Како се требамо понашати, а како не требамо?

Потребно је да свака група саопшти конкретан и јасан одговор на дата питања. Наставник усмјерава рад група и пружа им потребну помоћ у раду.

Домаћа задаћа: Потребно је осмислити другачији ток приче, тако да и Дамир на крају исправно поступи.

Пети дио:

Ђаци илуструју оно што је на њих оставило најјачи утисак.

ПРИМЈЕРИ НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА ЗА ТРЕЋИ РАЗРЕД

Примјер 8.

Припрема за час

Предмет: Васпитни рад са одјељењском заједницом / Час одјељењске заједнице (ЧОЗ)

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Поткупљивање, подмићивање

Наставна јединица: Да ли се другарство/пријатељство може купити?

Облик и метода рада:

- Фронтални и индивидуални облик рада,
- Метода разговора, метода усменог излагања, метода илустрације и писаних радова

Потребна средства:

- ЦД са пјесмама за дјecu, пјесма “Другарство”, Драган Лаковић (YouTube),
- Папири за писање писама,
- Бојице.

Циљ часа:

- Развијање свијести да се свако право другарство/пријатељство доказује дјелом, гради праведним и моралним поступцима и понашањем.
- Развијање социјалних компетенција ученика.

Очекивани резултати:

Ђак ће моћи да:

- Уочи и објасни разлику између “правог” и “купљеног” пријатељства;
- Процијени и заузме став према “ куповини пријатељства”.

План часа

Први дио:

Слушање и пјевање пјесме “Другарство”, Драгана Лаковића

Разговор након слушања пјесме:

- Шта је другарство? Када си другу потребан, а кад ниси ?
- Када и како се стекне другарство?
- Вјерујете ли да је понекад могуће да се људи друже читав живот, а да се никад не упознају до краја. Шта то значи ?
- У којим ситуацијама се може видјети право, истинско пријатељство?
- Да ли се друг може купити? Како и зашто?

Други дио: Разговор о ситуацији у школи

МАРКО И ДАВОР

Марко иде у трећи разред. Јако би желио да се дружи са Давором, али га Давор не примјећује. Уочио је да Давор воли аутиће, па је одлучио да му један поклони...

Шта мислите шта се онда десило? Да ли је Давор прихватио аутић? Да ли су постали пријатељи? Да ли је то право пријатељство? Може ли се поклоном добити пријатељ?

...Марко је био пресрећан. Од тада су се често играли и дружили. Једног дана је Давору требала помоћ. На великом одмору је замолио Марка да му објасни писмено сабирање јер га није добро схватио. Марко је одбио. Тражио је од Давора да се играју. Давор се наљутио и рекао да нису више пријатељи....

- Да ли је Марко поступио као пријатељ? Зашто?
- Да ли је Давор поступио као пријатељ? Зашто?
- Да ли је ово било право пријатељство?
- Шта је Марко мислио кад је поклонио аутић? Може ли се купити пријатељ? Да ли су Давор и Марко знали како се стиче прави пријатељ?
- Како се стиче прави пријатељ?

Трећи дио: Задатак за ђаке

Половина ђака пише писмо Марку, а друга половина Давору, о теми: Како настаје право пријатељство?

Четврти дио: Евалуација

Ђаци цртају свог најбољег друга, у ситуацији кад помажу један другом и пишу му поруку о другарству које не може да се купи.

Примјер 9.

Припрема за час

Предмет: Српски/хрватски/босански језик

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Превара

Наставна јединица: Басна “Лија и ждрал”, Л. Н. Толстој

Облик и метод рада:

- Фронтални рад и рад у пару,
- Метода разговора, рада са текстом и дискусија.

Потребна средства:

- Текст “Лија и ждрал”, Л. Н. Толстој;
- ЦД - пјесма “Разболе се лисица”

Циљ часа:

- Оспособљавање ђака за разумијевање и тумачење текста;
- Развијање способности идентификовања лоших поступака;
- Креирање атмосфере толеранције у учионици те критичког осврта на поступке и понашања уз уважавање ставова и мишљења других.

Очекивани резултати:

Ђак ће моћи:

- Идентификовати лоше поступке у конкретној ситуацији;
- Препознати и упоређивати поступке и особине ликова у причи;
- Одредити поуку приче;
- Препознати превару и идентификовати је као неприхватљив облик понашања;
- Препознати и цијенити исправне поступке и прихватљиве моделе понашања.

План часа

Први дио: Уводни дио

- Кроз вођени разговор, поновити знања о басни.
- Наставити разговор, анализирајући значење ријечи ВРЛИНЕ и МАНЕ.
- Постоје ли људи без мане или савршени људи?
- Најавити циљ часа и активности које слиједу.

Други дио:

Наставник чита причу “Лија и ждрал”.

ЛИЈА И ЖДРАЛ

Спријатељила се лисица са ждралом, чак су и кумови постали. Једном лија наумила да почасту ждрала, и позва га у госте: “Доди, драги мој куме, дођи! Желим да те угостим!”

Ждрал дође на заказану гозбу, а лија накувала каше од гриза и размазала је по тањиру. Нуди га и гости: “Пробај, куме, пробај, голубићу мој! Сама сам је спремила.”

Ждрал хлоп, хлоп, поче да лупа кљуном, лупао је, лупао, али ништа није успио да поједе. А Јија за то време кашу лиже ли, лиже и тако је све сама и појела.

Кад сва каша би поједена, лија рече: “Не замјери, драги куме! Немам те чиме другим почастити.”

“Хвала ти, кумо, и на овоме! Дођи и ти код мене у госте.”

Другог дана долази лисица, а ждрал спремио чорбу окрошку, насуо у бокал сауским грлићем, ставио на сто и каже: “Једи, кумице! Немам чиме другим да те угостим.”

Лија је почела да се врти око бокала, проба овако, онако, па ништа, лизнула га, оњушила, али ништа није дохватила! Не може да увуче главу у бокал. А ждрал за то вријеме кљује ли, кљује, док није све појео.

“Не замјери, кумо! Немам те чиме другим почастити.”

Наљутила се лисица, а надала се да ће се за цијелу недјељу најести, па оде кући празна желуца. Како си урадио, тако ће ти се и вратити! Отада је и пријатељство лисице и ждрала престало.

Слиједи кратка емоционална пауза. Можда уз питање о изгледу ждрала, како би ђаци знали о каквој се животињи ради те им непознавање исте неће скретати пажњу са циља часа.

Могућа питања за разговор са цијелим разредом:

- Шта вам се највише допало у причи?
- Ко су ликови ове басне?

Питања за групни рад:

Прва група

- Имали у лијином позиву искрене жеље да угости пријатеља?
- Шта значи пријатељски се понашати према другој особи?

Друга група

- Зашто је лија уопште позвала ждрала? Шта јој је било науму?
- Може ли се лијино понашање повезати с преваром? Зашто?
- Шта значи пријатељски се понашати према другој особи?

Трећа група

- Каква је лисица – како говори, а како се понаша?
- Да ли се лисица пријатељски понашала према ждралу? Објасни.

Четврта група

- О чему је ждрал размишљао када је позвао лију на вечеру?
- Како је ждрал дочекао и угостио лију?
- Шта значи пријатељски се понашати према другој особи?

Пета група

- Чему се надала лисица? Јесу ли се испунила њена очекивања?
- Да ли је лисица заслужила бољи дочек? Објасни.
- Шта значи пријатељски се понашати према другој особи?

Шеста група

- Оцијените понашање ждрала.
- Које особине има ждрал, а које лисица?
- Шта значи пријатељски се понашати према другој особи?

Групе имају десет минута за рад. Неко од чланова групе још једном наглас прочита причу и потом разговарају о питањима за групни рад.

Након тога, наставник позива групе, редосљедом који сматра адекватним, да извијесте о питањима која су имали за разговор и закључцима до којих су дошли.

Након тога, свака група добије сљедећи задатак:

- У предзадњој реченици басне пише “Како си урадио, тако ће ти се и вратити”. Објасни ову мисао?
- Има ли неко слично искуство? Да ли сте некада и ви били преварени?

Закључак:

- Лисица је жељела да превари ждрала. Надала се да ждралнеће увидјети њену намјеру да га превари и извуче корист само за себе.
- Није у реду варати друге! Превара није исправан начин понашања!
- Онај ко изврши превару, одговараће за то или ће и сам бити преварен!

Домаћа задаћа: Написати дијалог између лије и ждрала.

Примјер 10.

Припрема за час

Предмет: Српски/хрватски/босански језик и Природа и друштво/Моја околина

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Подмићивање

Наставна јединица: Саобраћајни знакови

Облик и метод рада:

- Фронтални и рад у групи те индивидуални рад,
- Метода разговора, усменог излагања.

Потребна средства:

- Прича “На путу до школе”; Приручник о саобраћају;
- Саобраћајни знакови од картона и фотографије саобраћајних знакова (претходно су ђаци добили задатак да прикупе фотографије и израде конкретне саобраћајне знакове)

Циљ часа:

- Упознавање саобраћајних знакова и правила те разумијевање њиховог значаја за безбједност свих;
- Развијање свијести о подмићивању као неприхватљивом обрасцу понашања;
- Развијање личних ставова и мишљења, уз уважавање и поштовање ставова других;
- Развијање социјалних компетенција ђака и могућност примјене наведеног у конкретним ситуацијама уз критичко промишљање.

Очекивани резултати:

Ђак ће моћи:

- Разликовати и објаснити врсте саобраћајних знакова, знакова опасности, обавјештења и изричитих наредби;
- Препознати подмићивање у конкретној ситуацији и идентификовати га као неприхватљив облик понашања
- Препознати и друге неприхватљиве облике понашања у вези с тим.

План часа

Први дио:

- Разговарати са ђацима о саобраћају.
- Питати их да ли постоје правила којих се сви учесници у саобраћају морају придржавати? Која су то правила?

- Шта су саобраћајни знакови? Могу ли се сјетити неких саобраћајних знакова?
- Како изгледају (боја, облик, “садржај” знака)?
- Каква је веза између саобраћајних знакова и правила у саобраћају?
- Најавити циљ часа уз записивање кључних појмова на табли.

Други дио:

Наставник чита причу “На путу до школе”.

НА ПУТУ ДО ШКОЛЕ

Прошле седмице био сам јутарња смјена. Тада ме обично родитељи, када крену на посао, возе до школе аутомобилом.

Моја школа има много ђака и у вријеме почетка наставе велика је гужва. Сви возачи хтјели би се паркирати што ближе улазу и зато често настају разни проблеми.

Тог јутра ми нисмо кренули на вријеме и тата је кренуо другим путем до школе, да избјегне гужву. Међутим, улица у коју је скренуо била је забрањена за сав саобраћај. Тата је то знао, али је ипак наставио. Тада се појавио полицајац и показао знак да се зауставимо. Полицајац је рекао тати да је прекршио саобраћајно правило и угрозио безбједност осталих учесника у саобраћају те да мора да плати високу казну због тога и добије казнене бодове. Тата је понудио новац полицајцу уколико нас пусти да одемо и да заборави на све што се десило.

Ја сам све то слушао и размишљао како би требало поступити?

Слиједи кратка емоционална пауза и разговор о причи.

Могућа питања за разговор:

- О чему говори прича?
- Чему служе саобраћајни знакови?
- Шта би се десило када учесници у саобраћају не би поштовали саобраћајне знакове?

- Зашто је полицајац зауставио возача у причи?
- Како су се осјећали мама и дјечак у аутомобилу, док сучекали?
- Шта мислите о поступку возача који је понудио новац полицајцу?
- Шта је посао полицајца?
- Да ли он добија плату за свој рад?
- Је ли исправно понудити новац полицајцу да бисте избјегли плаћање казне?
- Да ли сте некада доживјели сличну ситуацију?

Закључак:

- За све учеснике у саобраћају важе иста правила.
- Поштовање правила омогућава безбједност у саобраћају.
- Онај ко прекрши правило, мора да одговара за то.
- Давање новца полицајцу, да би се избјегла казна, није исправно.
- Примање и давање новца због личне користи, за учињену услугу, називамо подмићивање. То није исправно понашање!

Трећи дио: Рад у групама

Слиједи рад у групама.

Претходно формиране групе добијају задатке. Уз помоћ уџбеника, приручника за саобраћај, саобраћајних знакова од картона и другог материјала који су требали донијети за час, ђаци припремају презентације. (сходно броју ђака у одјељењу, више група може да ради исти задатак)

Прва група: Знакови опасности

Друга група: Знакови изричитих наредби

Трећа група: Знакови обавјештења

Презентације, поред основних информација о одређеној врсти саобраћајних знакова, треба да садрже и примјер ситуације из свакодневног живота у којој су примијењени одређени саобраћајни знаци. (Нпр. као у причи с почетка часа “На путу до школе” у којој се помиње одређени саобраћајни знак.)

Поред тога, група треба да осмисли саобраћајни знак који би се односио на поткупљивање, односно давања мита.

Наставник обилази групе и пружа им потребну подршку, усмјерава их у раду, подстиче питањима како би их упутио у жељеном правцу...

Слиједи презентација рада група, уз процјену урађеног.

Критеријуми за процјену су:

- Информације о саобраћајним знацима који су били задатак;
- Повезивање презентације са фотографијама и знацима одкартона;
- Ситуацију у којој се помињу потребни саобраћајни знаци;
- Знак који се односи на давање мита (знак опасности за 1. групу; знак изричитих наредби за 2. групу; знак обавјештења за 3. групу);
- Начин изражавања током презентације.

Ђаци треба да буду упознати с критеријумима прије него што почну са израдом групних презентација. Потребно је да разумију шта подразумијева и на шта се односи сваки од дефинисаних критеријума. Могуће је дефинисати и неке друге критеријуме у складу са циљем и очекиваним исходима.

Четврти дио: Евалуација

Евалуацију је могуће провести са цијелим разредом, путем вођеног разговора на основу питања или пак коришћењем наставних листића за индивидуални рад.

Примјер наставног листића

1. Иста правила важе за све возаче ДА НЕ
Зашто? _____

2. Возач из приче је поступио ИСПРАВНО НЕИСПРАВНО
Објасни свој одговор _____

3. Његов поступак називамо поткупљивањем или подмићивањем.
 ДА НЕ

4. Треба ли казнити подмићивање? ДА НЕ
Зашто? _____

Име и презиме: _____

- Наставник може покупити наставне листиће од ђака и извршити увид у њихове појединачне одговоре.
- Алтернатива је да ђаци, по попуњавању наставних листића, замијене међусобно листиће и виде одговор свогдруга из клупе. У овом случају, наставник наводи питањеи заједно с ђацима долази до исправног одговора. Усменообјашњење одговора могу навести ђаци који то желе. Потом ђаци провјере шта је њихов друг одговорио. И у овом случају, наставник ће, након заједничке евалуације, покупити све наставне листиће.

Домаћа задаћа

- Нацртати примјер раскрнице са различитим саобраћајним знацима.
- Осмисли и знак који је усмјерен на мито или подмићивање који треба да се налази у горњем десном углу цртежа, уз име и презиме ученика.
- Сљедећи час организовати изложбу ђачких радова уз посебан осврт на знакове о теми подмићивање.

- На неком од сљедећих часова (било часу ликовне културе, матерњег језика, васпитног рада с одјељењском заједницом/часу одјељењске заједнице; природе и друштва/моје околине), могуће је правити сликовнице о теми “Саобраћајни знаци”, као збирку свих ђачких радова и наставних листића, урађених у претходним активностима. Групе ђака (формиране у ту сврху, али другачије од оних које су већ радиле заједно на претходним активностима) могу правити сликовнице од својих радова, уз додавање других информација и материјала који се односе на саобраћајне знаке.
- Израда сликовница може да траје дуже вријеме те да се претвори у разредни пројекат, који ће укључити и писање литерарних радова на задату тему; обилазак раскрсница у мјесту или околини; посјету некој институцији релевантној за саобраћајну културу или регулисање саобраћаја; посјету учионици неке личности која се може довести у везу са саобраћајном културом, о чему би ђаци извјештавали у сликовници. У свакој посјети би требали питати за ситуације подмићивања с којима су се срели појединци. Посебан дио сликовнице се може односити на знаке о подмићивању, који би сада били истог формата и класификовани у знакове опасности, изричитих наредби и обавјештења.

Примјер: 11.

Припрема за час

Предмет: Природа и друштво/Моја околина

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Подмићивање, опасност на путу

Наставна јединица: Опасност на путу

Облик и метода рада:

- Фронтални рад, индивидуални, рад у групи те рад у пару,
- Метода разговора, метода усменог излагања, метода писаних радова, метода илустрације и метода демонстрације.

Потребна средства:

- Прича/проблемска ситуација “Ципелићи, Чарли и Алма”;
- Саобраћајни знаци од картона (које су ђаци у паровима израдили претходни час)
- Наставни листови за групни рад,
- Папир и бојице.

Циљ часа:

- Развијање свијести о значају поштовања правила у сврху безбједности свих;
- Оспособљавање ђака да очу примјере подмићивања те разликују добре и лоше поступке;
- Развијање свијести о подмићивању као неприхватљивом обрасцу понашања;

Очекивани резултати:

Ђаци ће моћи да:

- Објасни улогу саобраћајца у регулисању саобраћаја;
- Препозна подмићивање у конкретној ситуацији и идентификује га као неприхватљив облик понашања;
- Наведу примјере примања мита у конкретним животним ситуацијама;
- Илуструје опасности које изазива корупција у саобраћају;
- Донесе исправну одлуку о поступању уколико се нађе у присуству корумпиране особе.

План часа

Први дио: Уводни дио

Ђаци играју игру “Скривалица - откривалица”.

На табли су питања која скривају тачан одговор. Ђаци се такмиче у групама (један ред чини једну групу). Она група која прва дође до тачног одговора, побједник је. Рјешење које се крије је ПОЛИЦАЈАЦ.

Разговарамо о пословима саобраћајне полиције. Која је њихова улога? Шта би се догодило када саобраћајна полиција не би одговорно извршавала своје обавезе? Размислите!

Постоје појединци који на неприхватљив начин користе свој положај с циљем да остваре одређену корист. Најчешће је то ради новчане користи. Та корист назива се МИТО.

Да ли сте чули од родитеља или били учесник таквих ситуација у саобраћају? Када се у саобраћају најчешће злоупотребљава положај?

Да ли сте ви некада потплатили некога за неку услугу? (Другу дали чоколаду да вам напише задаћу, новац да би вас заштитио или лагао за вас, бомбоне да би гласао на разредним изборима и слично).

Други дио:

Наставник чита причу, проблемску ситуацију “Ципелићи, Чарли и Алма”.

ЦИПЕЛИЋИ, ЧАРЛИ И АЛМА

У Ципелграду је све било подређено прослави матуре. Ципелићи су завршавали полицијску академију и чекао их је посао у саобраћају.

Сви ципелићи су знали Чарлија и Алму. Алма је била вриједна, марљива и одговорна ученица, док је Чарли више волио игру и забаву. На наставу је ријетко долазио, а још рјеђе учио. Стално је смишљао нове изговоре.

Завршио је академију купујући бомбоне Алми. Она му је радила задаћу, помагала, па чак и шаптала тачне одговоре на испитима. Када су учили о опасностима у саобраћају, Чарли је спавао. Дошао је и њихов први радни дан!

Размисли шта се догодило првог радног дана?

Потом, ђаци формирају групе, према боји папирића (црвени, плави, жути, зелени) које су извукли из “шешира”. Наставник подијели групама наставне листове за групни рад.

Прва група

- Како је ципелић Чарли могао угрозити безбједност учесника у саобраћају?
- Опишите ситуацију, а затим илуструјте!

Друга група

- Размислите да ли је ципелић Чарли примао мито на послу (новчану или неку другу корист) и тако штитио неопрезне возаче у саобраћају!
- Који поступак ципелића вас је навео на такво мишљење? (Присјетите се како је завршио академију).

Трећа група

- Да ли је Алма добро поступила штитећи поступке свога друга?
- Замислите да се нађете у сличној позицији као Алма.
- Како бисте поступили? Зашто?

Четврта група

- Које посљедице може изазвати узимање мита на радном мјесту саобраћајног полицајца и заштита неопрезности учесника у саобраћају? Напишите, а затим илуструјте!
- Вријеме за рад група је 15 минута. Наставник обилази групе, усмјерава рад, настојећи обезбиједити да сви ђаци учествују у раду.

Презентација групног рада

Групе презентују своје виђење проблема у Ципелграду. Читају свој задатак као и заједничко рјешење проблема. Остале групе активно учествују у процесу извјештавања. Наставник константно потиче ђаке да слободно износ мишљење, коментаре и ставове.

Потребно је повезати дати проблем са реалним животним ситуацијама те пронаћи најприкладнија рјешења.

Закључак:

- За све учеснике у саобраћају важе иста правила.
- Поштовање правила омогућује безбједност у саобраћају.
- Онај ко прекрши правило, мора да одговара за то.
- Давање новца полицајцу, да би се избјегла казна, није исправно.
- Узимањем новца од оних који су прекршили саобраћајно правило, полицајац штити непажљиве возаче и истовремено угрожава безбједност свих. То није исправно понашање!
- Примање и давање новца због личне користи, за учињену услугу, називамо подмићивање. То није исправно понашање!

Трећи дио: Завршна активност

На крају часа, ђаци демонстрирају позицију полицајца и учесника у саобраћају, а подијелени су у парове према мјесту сједења.

Једнак број парова ће демонстрирати ситуацију у којој полицајац прихвата мито, док ће преостали парови демонстрирати ситуацију у којој полицајац не прихвата понуђено мито, него поступа исправно.

Примјер 12.

Припрема за час

Предмет: Одјељенска заједница/ВРОЗ; Српски/хрватски/босански језик; Природа и друштво/Моја околина

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Подмићивање, мито

Наставна јединица: Прича “Код доктора”

Тип часа:

- Обрада новог садржаја
- Понављање

- Вјежбање
- систематизација

Наставне методе и облици рада:

- Разговор, излагање, демонстрација, текст, дискусија, писмени рад, практични рад, самостални рад, цртање,
- Фронтални, групни, индивидуални, рад у паровима, интерактивни.

Циљеви часа:

Образовни: Развијати говорну и писану комуникацију, именовати ликове, одредити једну њихову особину, знати исправно поступити према облику корупције (непотизам), интеграција садржаја у школи

Васпитни: Развијати емоционалну осјетљивост, толеранцију, самопоштовање, пријатно озрачје за рад, препознати лоше поступке, емпатија, толеранција

Функционални: Уводити дјецу у тему етике и антикорупције кроз радионицу, развијање критичког мишљења, логичког памћења и закључивања

Наставна средства и помагала:

- Курикулум “Етика и антикорупција”
- Прича “Код доктора”, прерадила А.Е.
- ДВД са пјесмом Хигијена

Очекивани исходи

Баци ће на крају часа моћи одговорити на три кратка питања. Питања су у складу са годинама ученика, њиховим психичким и физичким развојем, претходним искуством, начином, методама и облицима учења прилагођена овом узрасту.

Моћи се се одредити према поступцима у примјеру, шта је добро, а шта лоше, моћи ће пронаћи и именовати такву појаву у свом окружењу, моћи ће пријавити (учитељу, родитељима) ове појаве.

Тема је погодна за обраду на часу одјељењеске заједнице, матерњег језика, природе и друштва, а обједињује све наставне садржаје у основној школи те је прилагођена узрасту ученика.

Локација рада:

- Школа
- Природна средина
- Друштвена средина

План часа

Први дио: Разговор о здрављу

Други дио: Подмићивање, мито, прича “Код доктора”

Трећи дио: Евалуација

Артикулација часа

Први дио:

Разговор о здрављу (све урадити у простору за јутарњи /подневни састанак или у дворишту или...). Слушање пјесме “Хигијена” уз физкултуру и показивање онога о чему пјесма говори. Разговор о здрављу. Гдје идете кад сте болесни? Колико често посјећујете доктора? Што је важно за здравље?

Други дио:

Учитељ чита причу.

“КОД ДОКТОРА”

“Прије неколико дана, прича нам Јусуф, ишао је са мамом у Дом здравља. Бољело га је грло и тешко је гутао храну.

Успут је мама купила бомбоњеру у трговини. Радовао се, јер је волио бомбоњере. Дошли су у Дом здравља и затекли пуно дјеце у чекаоници. Мама је морала на посао, па нису могли дуго чекати.

Оставила га је у чекаоници, покуцала на једна врата и ушла. Са собом је понијела и бомбоњеру. Убрзо се вратила и тихо му шапнула „да нико не чује „да ће бити брзо на реду за преглед. Тог дана је у амбуланти радила мамина пријатељица Љерка.

Стварно је тако и било. Брзо су дошли на ред. Ушли су у ординацију и докторица га је прегледала. Дала је мами рецепт за лијекове .”

(нагласити ђацима да прича није завршена)

Емоционално-социјална анализа текста:

- Ко је био болестан?
- Гдје су се упутили?
- Шта је мама купила у трговини?
- Шта се десило са бомбоњером?

Задаци за групе:

- У неколико реченица напишите крај приче како је ви замишљате
- Напишите који су знакови да је нетко болестан
- Нацртајте стрип (без бојања) у 4 слике краја приче

Вријеме за ову активност не дуже од 10 минута.

Презентација и излагање урађених задатака за групе те, краћа дискусија. Дискусију усмјерити на поступке, а не на уредност, довршетак радова и слично, јер нам је циљ утврдити који су поступци били лоши и чији.

Излагање радова на пану у учионици.

Учитељ чита наставак приче.

“Док га је прегледала, Јусуф је на столу видио бомбоњеру. Кад се преглед завршио, тета Љерка је испратила њега и маму. На вратима је Јусуфу дала бомбоњеру и рекла да је корисније да он поједе слаткиш кад оздрави. Били су изненађени и мама и он. Још је додала да не треба никакве поклоне за свој рад. Мама се постидјела.”

Након читања завршетка приче, упоредити крајеве приче које су ђаци у групном раду написали са стварним завршетком приче.

- Шта је урадила Јусуfoва мама у Дому здравља?
- Шта је докторица урадила са поклоном?
- Ко је поступио исправно у овој причи?
- Ко је поступио лоше?

Трећи дио: Евалуација

Учитељица:

Одаберите крај приче који су групе урадиле, а који су подударни са стварним крајем и залијепите стикер у плавој боји.

(Ђаци раде задатак)

Након тога, учитељ дијели листиће ђацима из којих ће видјети колико су ђаци разумјели тему.

РАДНИ ЛИСТИЋ

1. Допуни реченицу:

Мама је _____ поступила.

Докторица је _____ поклон.

Давање и примање поклона за учињену услугу зовемо _____ или _____.

Закључак:

- Давање и примање поклона за услугу зовемо мито или подмићивање.
- Мито је лоше.
- Пријави га!

Примјер 13.

Припрема за час

Предмет: Час одјељењске заједнице/Васпитни рад са одјељењском заједницом

Тема: Антикорупција

Подтема: Непотизам (протежирање родбине и пријатеља)

Наставна јединица: Све Иванове петице

Тип часа: Обрада новог градива

Наставне методе и облици рада:

- Излагања, демонстрације текста, писања, читања, визуализације,
- Фронтални, групни, интерактивни, индивидуални.

Циљеви и задаци:

Образовни: Дјеца ће знати препознати облик корупције, развијати ставове за исправно поступање, стварање отпора за сличне ситуације

Васпитни: Развијање позитивне атмосфере за рад, толеранција, самопоштовање, поштовање самопроцјена и поштовање других и другачијих

Функционални: Развијање логичког и критичког мишљења и памћења, примјена наученог, анализа сличних ситуација, логичко закључивање

Наставна средства и помагала:

- Флип-чарт папир
- Фломастери
- Колаж папир
- Наставни листићи (стрип)

План часа

Први дио: Мотивација, најава и запис циља

Други дио: Обрада наставне јединице, анализа, уопштавање

Трећи дио: Евалуација

Артикулација часа

Први дио:

Мотивација: Разговарају Чупка и луда гљива Ива (показати нацртане ликове кроз стрип).

Чупка се жали Иви како Иван из њеног разреда увијек, баш увијек добије пет иако то најчешће не заслужи. Пита гљиву Иву шта да ради и како да се избори с таквом неправдом

СТРИП “ЧУПКА И ЛУДА ГЉИВА ИВА” (СТРИП У ЧЕТИРИ СЛИКЕ)

(Чупка је дјевојчица која јако воли природу и има веома бујну машту. За све своје недоумице тражи рјешења у измишљеном пријатељству са гљивом мухаром. Чак јој је дала и име: Ива. Одабрала ју је због црвене боје шешира са великим бијелим тачкама, јер је њена омиљена боја црвена.)

Чупка (отпухујући):

Можеш мислити, онај Иван је опет добио пет иако одговор није био потпуно тачан! Њему учитељица увијек да пет, иако он не зна увијек одговор и не пише баш редовно задаће.

Луда гљива Ива:

А шта га је учитељица питала?

Чупка:

Питала га да наброји шта се све пише великим словом, а он је рекао само имена градова и фудбалских клубова! Као да је фудбал најважнија ствар на свијету!

Луда гљива Ива:

А шта је требао рећи?

Чупка: (љутито)

Па имена и презимена људи, градова, села, ријека, установа и шта је најважније почетак реченице! Учитељица је рекла да је одлично и дала му пет.

Луда гљива Ива:

А јеси ли ти то знала?

Чупка:

Па сад сам ти рекла шта је требао да одговори! Слушаш ли ти мене уопште?!

Луда гљива Ива:

Слушам, слушам. Шта сам ти ја крива? Па Ивану си требала рећи исправан одговор, а и учитељици.

Чупка:

И да знаш да хоћу, већ сутра!

Најава и запис циља на табли.

Ђаци ће на крају часа моћи препознати и одредити се према сличним неправдама и протезирању пријатеља и родбине. Упознаће и појам непотизам.

Други дио:

Читање стрипа и анализа уз помоћ питања.

- Ко је уопште Иван?
- Је ли Иван учитељицин рођак или син?

- Можда је Иван син богатих родитеља?
- Шта ће се десити ако Чупка каже родитељима?
- Шта би било ако је Чупка погријешила?
- Је ли она можда љубоморна на Ивана?
- Зашто је Чупка осјећала да је неправедно што Иван добија петице иако није заслужио?
- Како се осјећала због тога?
- Јесу ли и њени пријатељи из разреда осјећали исто?
- Је ли Чупка разговарала с неким о тој ситуацији?

Уопштавање:

- Ђаци ће написати на флип-чарт папир коме би се они обратили како би се утврдило јесу ли Иванове петице плод знања или пријатељске наклоности учитељице према њему.
- Након тога ће свака група изнијети своје мишљење и кроз дискусију бранити свој став.

Трећи дио:

- Ако је Чупка у праву, чини ли учитељица “медвјеђу услугу” Ивану?
- Знају ли ђаци за сличан случај?
- Увођење појма непотизам као подршка и незаслужена корист због родбинских или пријатељских односа.

Примјер 14.

Припрема за час

Предмет: Васпитни рад са одјељењском заједницом - Час одјељењске заједнице (ЧОЗ)

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Подмићивање, мито друштвен прихватљиво понашање

Наставна јединица: Наговорили су ме

Облик и метода рада:

- Фронтални рад, индивидуални и рад у групи,
- Метода разговора, метода усменог излагања, метода илустрације и писаних радова.

Потребна средства:

- Пано с марионетом (марионета може бити презентована и на компјутеру)
- Наставни листићи за рад група.

Циљ часа:

- Развијање критичког мишљења и способности за уочавање друштвено неприхватљивог понашања.
- Развијање способности процјене властитог понашања те одговорности према себи и другима и друштвено прихватљивом понашању, кроз специфичне искуствене активности.

Очекивани резултати:

Ђак ће моћи да:

- Разликује исправна и праведна понашања у конкретној ситуацији;
- На прави начин да сагледа ситуацију, а затим исправно одлучи;
- Препозна посљедице подмићивања;
- Преузме одговорност за посљедице неправилне процјене.

План часа

Први дио:

Ђаци и наставник сједе у полукругу и посматрају пано са кловном-марионетом (или слику на компјутеру). Водити разговор о појму “марионета”.

- Како се зове ова лутка? (Уколико нико од ђака не зна шта је марионета, наставник то треба објаснити.)

- Шта мислите, ко покреће марионету? Ко држи конце?
- Замислите да сте на мјесту ове лутке. Како бисте се осјећали? Зашто?
- На који начин и како неко може да утиче на ваше понашање?
- Осим родитеља и наставника који вас савјетују како дасе понашате и тако утичу на вас, ко још утиче на вас и на ваше понашање?
- Да ли се некада догодило да вас неко наговара и усмјеравана нешто што не желите да радите?

Кроз разговор, вођен уз помоћ питања, доћи до битних утицаја као што су: медији, интернет, улица, идоли, вршњаци итд.

Док ђаци наводе ко и на који начин утиче на њих, наставник одговоре уписује у облачиће изнад марионете.

Други дио:

У овом кораку фокусирамо се на утицај вршњака.

- Тражити од ђака да наведу неку ситуацију у којој су њихови другови/вршњаци утицали на њих?
- Уколико ђаци не наведу позитиван примјер, потребно је да наставник наведе неке позитивне примјере утицаја вршњака.
- Слиједи читање приче “Наговорили су ме”, уз претходно упознавање ђака с тим да ће након приче добити задатке које ће рјешавати у групама.
- Наставник чита причу, а након кратке емоционалне паузе, иницира разговор, како би ђаке што адекватније припремио за рад у групама.

Питања за разговор након читања приче:

- Зашто је Марко пристао на наговор, да провале у школу?
- Шта је желио да постигне?

- Чег се плашио?
- Чиме су му запријетили и како су га подмитили?

Разговор треба да води у правцу да ђаци разумију и одговоре шта је Марка навело да се упусти у овакву авантуру.

Трећи дио: Рад у групама

Свака група добије листић са задатком и 10-ак минута да разговарају и усагласе мишљења.

(Уколико се определијелимо да ђацима дамо задатак да драматизују своје рјешење, што је пожељно за овај узраст и сигурно би повећало ефикасност ове теме, реализацију треба продужити на два школска часа.)

Четврти дио:

Слиједи извјештавање група и дискусија о сваком задатку. Након сваког извјештавања, извући закључак.

Не треба изоставити закључак који се односи на посљедице цјелокупне ситуације (одлазак у полицијску станицу; осјећање стида код свих дјечака; остала осјећања као: повријеђеност због преваре, кајање и сл; осуду вршњака у разреду, па и осталих у школи када су чули шта се догодило; евентуална казна, како у школи тако и родитељска...)

Евалуација:

- Разговарати о сличним животним ситуацијама и могућим посљедицама.
- Нагласити да свако сноси одговорност за своје понашање и да то што “нас је неко наговорио” не умањује нашу одговорност.
- Питати ђаке шта су научили тај дан?
- Сваки ђак треба да напише какву је поуку извукао!

Материјали:

Пано с марионетом

ПРИЧА: “НАГОВОРИЛИ СУ МЕ”

Било је лијепо и сунчано суботње послеподне. Марко је сједио испред зграде на степеницама улаза у зграду. Био је сам и досађивао се. Питао се гдје су његови другови и шта је с њима, кад никога нема. Док је тако размишљао, изненада, иза угла изађоше Давид и Милан.

“Марк, шта радиш?”, упита Давид. “Ништа, досађујем се и убијам од досаде. Је л’ имате можда неку идеју шта да радимо”, рече Марко. “Хајдемо до школског дворишта да видимо шта се тамо дешава”, рече Милан.

Одшетали су до школског дворишта, али ни тамо није било никога.

“Еј, а да се мало зезамо... да провалимо у школу и направимо мали хаос у њој”, рече Давид.

Марко је оклијевао. Није био сигуран да је то баш добра идеја.

“Па, не знам, шта ако нас ухвате, онда ћемо стварно бити у проблему. Може да наиђе полиција и готови смо”.

“Ма хајде Марко, неће нас ухватити, шта ти је, шта си се препао”, рече Милан, усталом нећемо да претјерујемо, само ћемо мало да се зезамо”. “Усталом, ако не желиш ниси више ни добродошао у наше друштво. Ако пристанеш, даћу ти ону своју лопту која ти се допада.”

“Па, добро хајде”, рече Марко невољно. Није био баш одушевљен идејом, али је хтио да остане са другарима.

И док су тако претурали по кабинетима школе, изненада је наишао чувар. Одмах је позвао полицију, али и њихове родитеље. Дјеца су са родитељима отишла у станицу полиције. Када су Марка родитељи упитали зашто је то урадио, одговорио је: “Они су ме наговорили”.

Наставни листићи за рад група

Прва група

- Разговарајте у групи и замислите како ће реаговати учитељица када дјечаци дођу у школу? Како ће поступити и шта ће предузети?
- Будите спремни да своју идеју презентујете и образложите осталима у разреду.

Друга група

- Шта мислите како ће се Давид и Милан оправдати за оно што су урадили? Како су се они осјећали након свега?
- Закључке до којих сте дошли, презентоваћете и образложити осталима у разреду?

Трећа група

- О чему је све Марко размишљао и како се осјећао након свега?
- Маркова промишљања испричаћете осталима у разреду.

Четврта група

- Да сам био на Марковом мјесту, ја бих...
- Након разговора у групи и усаглашавања мишљења, испричаћете шта бисте ви урадили, како бисте поступили да сте били на Марковом мјесту.
- Будите спремни образложити своју одлуку.

ПРИМЈЕРИ НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА ЗА ЧЕТВРТИ РАЗРЕД

Примјер 15.

Припрема за час

Предмет: Одјељенска заједница/ВРОЗ

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Подмићивање

Наставна јединица: Пријатељство

Тип часа:

- Обрада новог садржаја
- Понављање
- Вјежбање
- Систематизација

Наставне методе и облици рада:

- Разговор, излагање, демонстрација, текст, дискусија, писмени рад, практични рад, самостални рад,
- Фронтални, групни, индивидуални, рад у паровима, интерактивни.

Циљеви часа:

Образовни: Увести ђаке у појам корупције, подучити их како исправно поступити, препознавање облика корупције у стварном окружењу;

Васпитни: Поттицати социјализацију сваког дјетета, поттицати поштовање различитости, стварати пријатно окружење за рад, поттицати усвајање позитивних ставова;

Функционални: Развијати осјећај одговорности према себи и другима, развијати критичко мишљење, логичко памћење и закључивање.

Исходи:

Ђаци ће на крају часа моћи препознати правог пријатеља, уочити непримјерене поступке и понашања, донијети закључке о поступцима, донијети одлуку о томе како исправно поступити, моћи ће препознати облик корупције (подмићивање).

Наставна средства и помагала:

- Флип-чарт папир
- Маркери у боји
- Колаж папир
- Лутке два дјечака

Локација рада:

- Школа
- Природна средина
- Друштвена средина

План часа

Први дио: Јутарњи састанак, мотивација, најава и запис циља

Други дио: Обрада теме, изражавање доживљаја, интерпретација

Трећи дио: Синтеза и евалуација

Артикулација часа

Први дио:

Јутарњи састанак.

Поздрав у кругу - Редар је тај који поздравља први ћака лијево и десно на свој посебан начин (руковањем, загрљајем, руком на рамену и сл.) уз обавезно гледање у очи и осмијехом попраћеним ријечима: "Добро јутро, Иване. Драго ми је да те видим."

Разговарати са ћацима какво је вријеме, који је данас дан, ко данас није расположен за рад, важан догађај у породици или у локалној заједници.

Мотивација: Читање Марковог писма. Марко је иначе син учитељицине пријатељице.

"Драга тета,

Знам да си учитељица и мамина добра пријатељица, па те молим да ми помогнеш.

Ево о чему се ради:

Синиша је мој најбољи пријатељ, али смо се већ неко вријеме удаљили. Јуче смо се нашли послје школе, шетали градом и разгледали излоге. Стали смо и код излога са спортском обућом. Мени су се јако допале адидасове патике и то сам му рекао. За трен је нестао и појавио се мало касније. Испод џемпера је извадио баш оне адидасове патике које су ми се допале.

Дао ми их је и рекао да је то његов закашњели поклон за рођендан. Јако сам се обрадовао и у парку сам их пробао. Биле су мој број и савршено су ми пристајале.

Нисам му стигао ни захвалити, јер смо стигли пред његову кућу, поздравили се и он је отишао.

Кад сам дошао кући, почео сам размишљати и прије повратка родитеља са посла, сакрио сам их у ормар.

Шта да радим? Помози ми молим те!

Воли те Марко.”

Други дио:

- Шта ви мислите, како је Сениша дошао до патика? Да ли је имао новац да их купи или их је украо? Је ли Марко исправно поступио кад је прихватио поклон, а не зна како је он дошао до њих?
- Је ли требао питати Сенишу одакле му новац? Треба ли рећи родитељима?
- Шта ако их је купио? Шта ће се десити ако Маркови родитељи кажу Сенишиним?
- Хоће ли се пријатељство прекинути? Је ли Сениша стварно пријатељ Марку?

Групни рад:

Прва група:

- Замислите и нацртајте да је Сениша помагао комшијама, зарадио новац и купио поклон Марку.

Друга група:

- Замислите да је Сениша украо патике и напишите Марку шта да ради.

Трећа група:

- Замислите да је Синиша украо новац од родитеља и купио патике како би се помирио са Марком. Нацртајте стрип што се може десити са пријатељством.

Четврта група:

- Драматизујте сусрет Марка и Синише након сазнања да је зарађеним новцем купио патике.

Извјештај група.

Синтеза: Како бисте ви поступили да сте били на Марковом мјесту? (осврт на рад све четири групе)

Трећи дио:

Евалуација:

- У случају да је синиша украо новац или патике лоше је да се марко окористи крађом иако он сам није украо.
- У случају да је синиша радио и зарадио новац, није у реду да марко задржи поклон, јер је синишиној породици новац потребнији.
- Разговарати са ђацима о томе купују ли они пријатељима поклоне како би се с њима дружили или то раде њихови пријатељи?
- Такве поступке можемо назвати митом или поткупљивањем.

Примјер 16.

Припрема за час

Предмет: Одјељенска заједница/ВРОЗ; Српски/хрватски/босански језик и Природа и друштво/Моја околина

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Непотизам

Наставна јединица: Прича “Голман”

Тип часа:

- Обрада новог садржаја
- Понављање
- Вјежбање
- Систематизација

Наставне методе и облици рада:

- Разговор, излагање, демонстрација, текст, дискусија, писмени рад, практични рад, самостални рад, цртање,
- Фронтални, групни, индивидуални, рад у паровима, интерактивни

Циљеви часа:

Образовни: Развијати говорну и писану комуникацију, именовати ликове, одредити једну њихову особину, знати исправно поступити према облику корупције (непотизам), интеграција садржаја у школи,

Васпитни: Развијати емоционалну осјетљивост, толеранцију, самопоштовање, пријатноу атмосферу за рад, препознати лоше поступке, емпатија, толеранција.

Функционални: Уводити дјецу у тему етике и антикорупције кроз радионицу, развијање критичког мишљења, логичког памћења и закључивања.

Наставна средства и помагала:

- Курикулум “Етика и антикорупција,
- Прича “Голман”, прерадила А. Е.

Помагала:

- Папир у боји
- Маказе
- Љепило

- Картон
- Фломастери у боји
- Стикери у боји

Очекивани исходи

Ђаци ће на крају часа моћи одговорити на три кратка питања. Питања су у складу са годинама ученика, њиховим психичким и физичким развојем, претходним искуством, начином, методама и облицима учења прилагођена овом узрасту.

Моћи се се одредити према поступцима у примјеру, шта је добро, а штс лоше, моћи ће пронаћи и именовати такву појаву у свом окружењу, моћи ће пријавити (учитељу, родитељима) ове појаве.

Тема је погодна за обраду на часу одјељењске заједнице, матерњег језика, природе и друштва, а у себи обједињује све наставне садржаје у основној школи те је прилагођена узрасту ученика.

Локација рада:

- Школа
- Природна средина
- Друштвена средина

План часа

Први дио: Разговор о спорту

Други дио: Непотизам, прича

Трећи дио: Евалуација

Артикулација часа

Први дио:

- Поздрав, вијести, дан, годишње доба, физкултура (све одрадити у простору за јутарњи/подневни састанак или у дворишту или...)
- Ђаци прелазе у простор за рад у групама.
- Који је твој омиљени спорт и зашто?

- Које добробити доноси бављење спортом?
- Јесте ли укључени у неки спортски клуб ван школе?
- Који спортски клубови су у нашем граду?
- Најава теме часа - наставна јединица.

Други дио:

Учитељ чита причу.

ГОЛМАН

“Уписао се Илија у фудбалски клуб за почетнике. Приликом тестирања његове физичке способности и познавања правила фудбалске игре тренер је закључио да би био изврстан голман. Тако је Илија постао голман и вриједно тренирао и одбранио пуно лопти које су требале завршити у голу. Силно се радовао јер је био успјешан .

Након три мјесеца, у град се доселила нова породица. Јован је стигао и у Илијину школу. Одмах је свима испричао да је његов ујак тренер у фудбалском клубу у сусједном граду. И Јован се уписао у исти фудбалски клуб у којем је играо и Илија.

Јован је рекао тренеру како је и његов ујак тренер у другом граду и да је он тамо био голман. Тренер је познавао његовог ујака.”

(нагласити ученицима да прича није завршена)

Социјално-емоционална анализа текста:

- Ко су ликови ове приче?
- Шта је Илија постао у фудбалском клубу у граду?
- Ко се доселио у његов град?
- Шта је испричао Јован пријатељима?

Задатак за групе:

- Напишите неколико реченица о спорту који волите
- Напишите акростих са ријечи: СПОРТ

- Нацртајте један приказ са фудбалске утакмице
- Отпјевајте навијачку пјесму свог клуба

Задатак временски ограничити на 10 минута

Представљање радова уз појашњења и лијепљење на припремљени пано.

Наставак приче

“На ујакову препоруку, Јован је постао нови голман у клубу. Био је успјешан као и Илија.

Илија је био јако разочаран због замјене и одлучио је да напусти клуб. Иако су га сви одговарали, он је остао при одлуци.”

- Шта се десило у клубу?
- Како је Јован постао голман?
- Да ли је то било праведно?
- Шта је Илија одлучио?
- Да ли сте ви чули за сличан случај?

Уколико има потврдних одговора, пружити прилику ђацима да кратко испричају)

- Ко је лоше поступио у овој причи?
- Знате ли како зовемо ту врсту поступка?

(вјероватно ће се јавити неки ђак с коментаром да је Јован постао голман “преко везе”- пружити прилику да објасни значење)

Учитељ: Често чујемо тај израз “преко везе”. Ради се о томе да због родбинских или пријатељских веза неко незаслужено напредује.

Такве поступке зовемо НЕПОТИЗАМ.

- НЕПОТИЗАМ је лош.
- ПРИЈАВИТЕ ГА!

Задаћа:

Питајте родитеље знају ли за сличне појаве и на сљедећем часу о томе ћемо расправљати. Напишите неколико реченица о томе.

(Учитељ ће подијелити ђацима већ припремљен папир у боји на којем ће они записати своја опажања сличних појава у друштву).

Сљедећег дана, ђаци ће залијепити задаће на већ постављени пано.

То ће бити тема на наредном часу о етици и антикорупцији

Примјер 17.

Припрема за час

Предмет: Српски/хрватски/босански језик и Васпитни рад са одјељењском заједницом ЧОЗ / Час одјељењске заједнице

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Поткупљивање

Наставна јединица: Пријатељство/другарство се не купује!

Облик и метода рада:

Блок час

- Фронтални рад, рад у групи,
- Метода разговора и метода усменог излагања.

Потребна средства:

- Наставни листови за рад група

Циљ часа:

- Увести ђаке у појам корупције и мита,
- Упознати ђаке са исправним односом и начинима реаговања према другарима у свакодневним животним ситуацијама,
- Уочавање разлика између правог пријатељства и пријатељства из користи (не требамо тежити да нам некобуде пријатељ ако он то не жели, али уз одређену добит ипак пристаје).

Очекивани резултати:

Ђак ће моћи да:

- Препозна исправна и праведна понашања у конкретној ситуацији,
- На прави начин да сагледа ситуацију, затим исправно одлучи,
- Уочи битне елементе правог пријатељства и пријатељства због одређене користи,
- Препозна особине које красе пријатеље.

План часа

Први дио: Уводна активност

- Разговор са ђацима о пријатељству и другарству.
- Ко су нам пријатељи и другови?
- Како настаје пријатељство и другарство?
- Зна ли неко шта је корупција, шта је мито?

На табли или флип-чарт папиру израдити олују идеја, записујући одговоре које су ђаци навели.

Саслушати могуће одговоре, а затим написати дефиниције.

Корупција – поткупљивање, поквареност, подмићивање...

Мито – новац или нека вриједносна ствар којом се неко придобија да удовољи даваочевој жељи (најчешће на непоштен, незаконит начин)

Слиједи читање приче “Опонашајући Сару” и разговор о причи.

ОПОНАШАЈУЋИ САРУ

Изгледала је као омиљена дјевојчица у свом друштву. Александра је увијек, у свему била прва, истицала себе, а друге омаловажавала. Захтијевала је од другара да јој купују разне ситнице, како би се она с њима дружила. Сматрала је да она то заслужује. Да би биле у њеном друштву другарице су одвајале новац од ужине и куповале разне шналице, гумице, слаткише. Када нису имале новца и нису могле ништа да јој купе, Александра би их игнорисала.

То је дјевојчицама досадило и одлучиле су да новац који су добиле од родитеља потроше на ужину. Због те одлуке, Александра је остала сама и без пријатеља. Пожалила се мајци, која јој је испричала причу о дјевојчици која није имала новца, али је имала другарице.

Дјевојчица по имену Сара, кренула је, једнога дана, код другарице на рођендан. Као поклон понијела је веома лијепо украшену кутију. Другарица се захвалила и ставила кутију са осталим поклонима. Када је отварала кутију, схватила је да је кутија празна. Осјећала се повријеђено, јер су остали поклони били вриједни. Сљедећег дана питала је Сару зашто је кутија празна, да није случајно заборавила ставити поклон. Сара је рекла да кутија није празна, да ју је напунила до врха пољупцима.

Александра је одлучила да украси кутију и пронађе своје другарице. Другарице су се веома обрадовале. Заједно су напуниле кутију пољупцима. Сваког дана су узимале и остављале пољупце у кутију, тако да им их никада није нестало.

Питања за разговор:

- О чему говори прича?
- Да ли се пријатељство може купити? Зашто?
- Да ли сте се некада нашли у сличној ситуацији?
- Која је порука ове приче?

Вратити се на појмове “мито” и “корупција” које смо претходно дефинисали и довести их у везу с причом.

Други дио:

Подијелити ђаке у групе и дати им радне задатке. Свака група добија листић са другом причом која представља неку животну ситуацију и питања на која треба да одговори, а која се односе на ситуацију у причи. Такође, на листићу су наведене и одређене особине које поједини људи имају (завист; љубомора; љеност; љубав; поштење), а које ђаци треба да препознају код ликова у причи. Није обавезно да ликови у причи имају све наведене особине, али могу умати и неке друге које нису наведене, а које ђаци треба да допишу уколико су их уочили.

Сваки члан групе има број који треба да запамти (у складу са бројем чланова групе), јер ће наставник на крају тражити да ђаци који носе одређени број презентују резултате рада групе. Ђаци са неким другим бројем ће, пак, образложити начин на који су радили и усагласили ставове.

Док ђаци раде на радним задацима, наставник обилази групе и по потреби пружа помоћ и даје додатна упутства.

Трећи дио:

Групе презентују резултате рада. Читају причу, затим одговоре на постављена питања. Остале групе слушају, а по завршетку излагања изражавају став. Могу постављати и питања члановима групе која излаже резултате рада. На крају, ђаци наведу и код којег лика су препознали неку од наведених особина, као и неку другу особину коју су уочили.

Закључивање часа и уопштавање знања

- У којој причи се појављује корупција?
- Шта је све било мито у причама које смо чули?
- Купујете ли својим пријатељима поклоне зато што вам је стало до пријатељства или из неких других разлога?
- Мислите ли да вас неко жели да поткупи неким поклоном?
- Које су од особине карактеристичне за пријатељство?
- Има ли нешто што данас нисте разумјели, а жељели бисте да знате?

103 Етика и антикорупција: Курикулум и приручник за 1-5. разред основне школе

Начини евалуације:

Прочитати “Запис о пријатељству” .

Запис о пријатељству

Неки кажу да је човјеков најбољи пријатељ пас.

Неки други опет кажу да је књига најбољи пријатељ.

Пријатељи су и књиге и пси, али и једне и друге треба платити, поготово ако су, књиге тврдо укоричене, а пси расни.

Али постоји пријатељство које се ни са чим не може платити.

Има људи који га покушавају купити, а онда схвате да више никада неће доћи до њега.

То пријатељство се једино може стећи и узвратити пријатељством.

То је и најбоље пријатељство. То је пријатељство међу људима.

Баџи добију празне, идентичне папире и задатак да код куће напишу поруку пријатељства за најбоље пријатеље. (Није потребно да се потписују ни да именују примаоца.) Сутрадан све поруке ставимо у кутију или шешир, а онда ђаци извлаче поруке пријатељства.

На једном од наредних часова ЧОЗ-а могуће је правити плакат од порука пријатељства, који би ђаци украсили и додали све оно што мисле да треба, а који би у наредном периоду одражавао пријатељство у том одјељењу.

Материјали: Наставни листови за рад група

Прва група

Шест ученика седмог разреда изабрано је да учествује на фудбалском турниру. Капитен екипе треба да буде Марко, јер се највише истиче у игри и увијек постиже највише голова. Славиши се то није свидјело. Славиша сматрао да он треба да буде капитен екипе. Одлучио је да у

Марковом одсуству предложи друговима да гласају за њега, а заузврат његов тата ће их водити на излет и роштиљ. Другови су одбили овај приједлог, зато што Славиша није најбољи играч њиховог тима.

- Шта бисте ви урадили да се нађете у оваквој ситуацији? Образложите став?
- Да ли је Славишин приједлог друговима исправан? Зашто?
- Да ли су другови исправно поступили, јер нису прихватили Славишину идеју?
- Издвоји примјере корупције и мита у причи. Образложи.

Особине:

- Завист
- Љубомора
- Доброта
- Љеност
- Љубав
- Поштење

Друга група

У одјељењу IV1 дружиле су се Вања, Ема и Миа. Милица је жељела да се дружи с њима, али никако јој није полазило за руком, наилазила је на одбацивање и игнорисање. Одлучила је да од новца који добија од родитеља за ужину купи карте за биоскоп и позове дјевојчице. Понудила је дјевојчицама да пођу с њом у биоскоп, а да им она купи карте. Дјевојчице су пристале само зато што име је Милица купила карте.

- Шта бисте ви урадили да сте на Милицином мјесту?
- Зашто су Вања, Ема и Миа прихватиле позив у биоскоп?
- Да ли је ово право пријатељство? Образложи свој став?
- Издвоји примјере корупције и мита у причи. Образложи

Особине:

- Завист
- Љубомора

- Доброта
- Љеност
- Љубав
- Поштење

Трећа група

Душко је дијелио позивнице за рођендан. Иван није добио позивницу, а желио је да иде на рођендан. Одлучио је да Душковом најбољем другу Мирку каже да се надао позиву и да је већ купио најновије издање Душкове омиљене игрице. Мирко је то рекао Душку. Душко је одлучио да позове Ивана на рођендан.

- Шта бисте ви урадили да сте у Душковој позицији?
- Зашто је Иван купио Душкову омиљену игрицу? Сматраш ли да је то исправан поступак?
- Шта бисте ви урадили да сте на Ивановом мјесту?
- Издвоји примјере корупције и мита у причи. Образложи.

Особине:

- Завист
- Љубомора
- Доброта
- Љеност
- Љубав
- Поштење

Четврта група

Магдалена иде у четврти разред. Одлична је ученица, али није вјежбала математику. На тесту је било 5 задатака. Магдалена је знала да уради само два. Предложила је другарици Бојани да за њу уради остале задатке. Заузврат, Магдалена ће њој купити лопту за одбојку.

- Шта бисте ви урадили да сте у истој позицији као Магдалена?
- Шта би, по вашем мишљењу, било исправно урадити?
- Шта мислите да ли је Бојана помогла Магдалени? Зашто?
- Издвоји примјере корупције и мита у причи. Образложи.

Особине:

- Завист
- Љубомора
- Доброта
- Љеност
- Љубав
- Поштење

Примјер 18.

Припрема за час

Предмет: Васпитни рад у одјељењској заједници/Час одјељењске заједнице

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Подмићивање, мито

Наставна јединица: Ко још купује пријатељство?!

Облик и метод рада:

- Фронтални и рад у групи те индивидуални рад,
- Метода разговора, усменог излагања, илустрације, метода писаних радова.

Потребна средства:

- Пано са илустрацијом цвијета с латицама
- Латице цвијета у боји
- ЦД - пјесма "Другарство", Д. Лаковића (или нека друга пјесма о другарству);
- Прича "Миланове сличице"
- Задаци за групни рад
- Наставни лист за индивидуални рад
- Лист за евалуацију

- Бојице
- Фломастери
- Флип-чарт папир
- Папир у боји
- Љепило

Циљ часа:

- Упознати ђаке са исправним односом и начинима реаговања према другарима у свакодневним животним ситуацијама,
- Уочавање разлика између искреног пријатељства и пријатељства из користи (не требамо тежити да нам неко буде пријатељ ако он то не жели, али уз одређену добит ипак пристаје),
- Разумијевање значења појмова “подмићивање” и “мито” и развијање ставова о антикорупцији,
- Развијање вјештине комуникације ненасилним понашањем.

Очекивани резултати:

Ђак ће моћи да:

- Препозна исправна и праведна понашања у конкретној ситуацији,
- На прави начин да сагледа ситуацију, затим исправно одлучи,
- Уочи битне елемената правог пријатељства и пријатељства због одређене користи,
- Препозна особине које красе пријатеље,
- Објасни посљедице подмићивања.

План часа

Први дио: Уводни дио

Слушање и пјевање пјесме “Другарство”, Драгана Лаковића или неке друге пјесме о другарству/пријатељству.

Асоцијације – На табли је припремљен пано на којем је цвијет са латлицама. У средини цвијета написана је ријеч “другарство”. На столу су припремљени папир у боји у облику латиче цвијета.

Питање за ђаке: “Шта вама значи другарство? Изразите мишљење кроз једну ријеч која вам прва падне на памет!”

Наставник наводи примјер да њега другарство подсећа на нпр. свјетлост. Уписује “свјетлост” на један папир у боји и лијепи латицу на коју је написао “свјетлост” на латицу на пануоу.

На исти начин ђаци на папире у боји у облику латице пишу ријечи које их асоцирају на другарство и лијепе латице на пано (латица на латицу).

Други дио:

Наставник чита причу “Миланове сличице”

МИЛАНОВЕ СЛИЧИЦЕ

У одјељењу 4 је двадесет ученика. Сви се добро познају, а међу појединим ђацима развило се право пријатељство. Дјечак Милан је највише желио да се дружи са Давидом, јер је Давид одлично играо фудбал и био омиљен међу вршњацима. Давид је стално био заузет и није показивао интерес за дружењем са Миланом.

Милан је био тужан и тражио је начин да са Давидом постане пријатељ. Једног дана је дошао на идеју да поклони Давиду сличице са фудбалерима. Мислио је: “Ако тренира фудбал, сигурно ће бити одушевљен таквим поклоном.” То му је дало снагу да покуша да се приближи Давиду.

Припремио је изненађење и коначно му пришао. Сав озарен од ишчекивања, пружио му је читав албум испуњен сличицама омиљених фудбалера. И заиста, упалило је! Тај поклон је Давида веома обрадовао. Обојица су били срећни. Од тог дана пуно су времена проводили разгледајући сличице и дружећи се. Милан је

најзад био срећан, јер и он има свог најбољег друга, друга за којим су сви жудили и дивили му се, јер је био изузетан спортиста.

Међутим, срећа је кратко трајала. Милан је на часу математике, имао непријатну ситуацију. Један задатак никако није знао да ријеши, па је замолио пријатеља Давида да му помогне. Давид није имао разумијевања и одбио је да пружи помоћ Милану. Милан се толико разочарао и није желио више да се дружи са њим. Одједном су Миланова осјећања постала потпуно другачија. Он је сад према Давиду осјећао нетрпељивост и мржњу.

Слиједи групни рад ђака на задацима припремљеним на листићима. Свака група треба још једном да прочита причу те заједнички припреми одговоре на постављена питања. Групе имају 10 минута за рад. У току рада, наставник прати и усмјерава ђаке да би кроз разговор у групи, самостално дошли до закључака.

Задаци за групе:

Прва група

- Да ли се Милан са разлогом толико наљутио на Давида?
- Како је Давид могао другачије да одговори на Милановумолбу?
- Да ли је у овој причи неко поступио погрешно? Образложи одговор!

Друга група

- Да ли је Давид требао да прихвати поклон?
- Да ли су Милан и Давид били прави пријатељи?
- Чиме се задобија нечије повјерење и пријатељство?

Трећа група

- Да ли је Милан поступио као пријатељ? Зашто?
- Да ли је Давид поступио као пријатељ? Зашто?
- На који начин се још могло прићи другару из школе и понудити му пријатељство?

Четврта група

- Шта је Милан мислио кад је поклонио албум са сличицама фудбалера Давиду?
- Може ли се купити пријатељ? Објасни!
- Како се стиче прави пријатељ?
- Да ли су Давид и Милан знали како се назива куповање пријатељства?

Наставник ће усмјеравати групне презентације тако што ће након што позове одређену групу да презентује своје одговоре, читати питање по питање. Посљедње питање за сваку групу, након што група каже свој одговор, поставиће осталим ђацима у разреду и тражити да још неко од ђака изнесе своје мишљење (тражити да се ђаци добровољно јаве и потицати их на то).

По завршетку излагања сваке групе, заједно ће дефинисати кључне ријечи или идеје везане за дату презентацију, а наставник ће их записати на припремљеном пану/флип-чарт папиру, поред паноса са цвијетом.

Трећи дио:

Из сваке групе издвојиће се по један пар ђака (добровољаца) како би писали писмо Милану и Давиду (из Милановог, односно Давидовог угла). У писму ће један другом, образложити своје понашање у сврху рјешавања настале, конфликтне ситуације.

За то вријеме, док парови пишу писмо, остали ђаци ће индивидуално рјешавати задатке са наставног листића.

Наставни лист за индивидуалан рад ђака:

Образложи своја размишљања везано за следећа питања:

1. Твој пријатељ због одласка на утакмицу нема времена да уради задаћу, моли тебе да му је урадиш. Заузврат, даће ти 5 КМ. Шта ћеш ти урадити? _____

2. Твој пријатељ је случајно разбио школски прозор, а друго је дијете окривљено и смањено му је владање. Друг ти је дао лопту, како би чувао његову тајну. Шта ћеш ти урадити?

3. Пријатељ те савјетује да свима кажеш да је болестан, иако ти је рекао да ће остати да се игра на игралишту. Даје ти чоколаду за то. Шта ћеш ти урадити?

4. Друг те замолио да му помогнеш да понесе јабуке кући, јер су му тешке. Заузврат, појешћете по јабуку на путу до куће. Шта ћеш ти урадити?

Презентација одговора

Ђаци који су у пару написали писмо, враћају се у своје групе. Следи презентација. Из сваке групе по један ђак ће прочитати један одговор са листића за индивидуални рад. (Нпр. 1. група – један ђак чита одговор на 1. питање, затим ђаци који су писали писма, читају сваки своје писмо Давиду, односно Милану. И тако све четири групе (2. група – један ђак ће прочитати одговор на 2. питање и ђаци “Милан” и “Давид” прочитаће своје писмо). Све четири групе ће на исти начин презентовати своје задатке.

Четврти дио: Евалуација

Баџи индивидуално одговарају на сљедећа питања.

Лист за евалуацију

Име и презиме _____

1. Како би ти назвао Миланов покушај да купи Давидово пријатељство? _____

2. Новац, лопта, чоколада и јабука, из претходних примјера су средства којима се покушава купити пријатељство или остварити нека лична корист. Називамо их _____.

3. Како би ти реаговао када би ти неко понудио предмет или нешто што ти се свиђа, а да се ти заузврат дружиш с њим?

Наставник ће извршити увид у одговоре ђака.

На сљедећем часу ликовне културе, разговарати о одговорима ђака. Тражити да ђаци наведу неки доживљај, уколико га имају у свом искуству.

Не заборавити се фокусирати и на пријављивање подмићивања. Искористити чињеницу да је неко од ђака навео, поред осталог и да би рекао неком од одраслих (родитељима, наставнику...) за подмићивање. Уколико нико од ђака није навео такво понашање, наставник га треба поменути и тражити да ђаци изнесу своје мишљење. Повести разговор о таквом понашању, како би дошли до закључка да подмићивање треба пријавити.

113 Етика и антикорупција: Курикулум и приручник за 1-5. разред основне школе

Пети дио:

Израда ликовних радова о теми “пријатељство се не купује”, уз коришћење технике према захтјевима наставног програма.

Могуће је правити и групне паное о истој теми, комбинујући различите технике и материјале.

Шести дио:

Уколико и остала одјељења 4. разреда реализују ову тему, могуће је организовати изложбу ђачких паноеа, под називом “Пријатељство се не купује”. То може да буде и манифестација која би поред изложбе, укључила и драматизацију приче “Миланове сличице”, као и читање писама Милана и Давида. Могуће је драматизовати и друге ситуације које се односе на “куповање пријатељства”, подмићивање и потребу пријављивања подмићивања.

Примјер 19.

Припрема за час

Предмет: Васпитни рад у одјељењској заједници/Час одјељењске заједнице и Природа и друштво/Моја околина (наставне теме Култура живљења-одговорност и Занимања људи)

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Мито и корупција

Наставна јединица: Шта смо научили!?

Облик и метод рада:

- Фронтални рад, рад у групи и у пару те индивидуални рад,
- Метода разговора, усменог излагања, метода демонстрације - играња улога.

Потребна средства:

- Флип-чарт папир
- Оловке и дрвене бојице

Циљ часа:

- Евалуација ђачког разумијевања друштвено непожељних понашања, мита и корупције, као и начина супротстављања овим понашањима.

Очекивани резултати:

Ђак ће моћи да:

- Осмисли и разликује ситуације доброг/исправног и лошег/неисправног поступања (поступци, односно ситуације су везане за одређена занимања),
- Креира ситуације за сузбијање мита и корупције,
- Покаже антикорупционе поступке/понашања;
- Кроз игру улога изрази став о одређеној ситуацији,
- Учествује у изради “мапе ума”,
- Осмисли кратки (римовани) драмски текст о теми Антикорупција.

План часа

Први дио: Уводни дио

Разговарати са ђацима, кратко, о занимањима људи о којима смо учили претходни час.

Питати их нпр. којих се занимања сјећају? Зашто је важно да се нечим бавимо у животу? Да ли је важно вољети оно што радимо? Разговарати о томе шта би жељели да буду када порасту. (Пружити прилику сваком да каже своју жељу.) Знају ли неког ко се бави тим послом.

Саопштити ученицима да ће тог дана на интересантан и другачији начин понављати научено о занимању људи, анализирајући и осмишљавајући различите ситуације с којима се можемо срести у

одређеним занимањима. Анализираће добра/исправна и лоша/неисправна понашања/поступке људи који се баве одређеним посом.

Поменути појмове МИТО, КОРУПЦИЈА, ПОТКУПЉИВАЊЕ с којима су се раније упознали.

Навести неку хипотетичку ситуацију подмићивања те дати прилику ђацима да кажу/процијене да ли је то лоше поступање. Нпр. можемо им рећи да замисле да је неко од њихових родитеља понудио њиховом учитељу новац за бољу оцјену. Те их питати да ли је то исправно и лијепо понашање? Да ли се тим поступком крше неки закони, можда норме друштвено прихватљивог и пожељног понашања? Да ли се тако граде "прави" односи међу људима, повјерење, поштовање...? Како се оваква понашања могу спријечити? (Ово питање не треба изоставити)

Други дио: Игра улога – "Ја теби – ти мени"

Формирати (по могућности) четворочлане групе, најлакше према мјесту сједења. Групе извлаче папириће на којима је наведено занимање на које ће се односити ситуације подмићивања (ДОКТОР; НАСТАВНИК; ПОЛИЦАЈАЦ). Претпоставка је да ће се више група бавити истим занимањем, што и јесте интересантно. Групе треба да осмисле и одиграју улоге у ситуацији подмићивања у датом занимању (један пар) те осмисле и одиграју улоге у ситуацији одбијања мита на прихватљив начин, односно ситуацију адекватног антикорупционог реаговања (други пар).

Док ђаци у групама осмишљавају ситуације и дијеле улоге које ће одиграти пред одјељењем, наставник их обилази и пружа потребну подршку. Наглашава да би ситуације које осмишљавају требале бити реалне и конкретне. Не треба тежити обимности садржаја, него акценат треба ставити на поступке мита и корупције, те поступак за рјешавање/сузбијање истог (који укључује и одбијање мита).

Важно: Не треба изоставити нагласити ђацима да су наведена занимања изабрана зато што су њима добро позната. То нису једина занимања у којима се јавља корупција и подмићивање. Корупција се јавља у свим занимањима те се зато сви, без обзира на то шта радимо и чиме се бавимо, требамо борити против ње!

(Могуће је, уколико процјењујете потребним, укључити и неко друго занимање)

Наставник ће усмјеравати групне презентације тако што ће након што позове одређену групу да презентује своје одговоре, читати питање по питање. Посљедње питање за сваку групу, након што група каже свој одговор, поставиће осталим ђацима у разреду како би још неко од ђака могао да изнесе мишљење (тражити да се ђаци добровољно јаве и потицати их на то).

По завршетку излагања сваке групе, заједно ће дефинисати кључне ријечи или идеје везане за дату презентацију, а наставник ће их записати на припремљеном пану/флип-чарт папиру, поред панона са цвијетом.

Презентација групног рада

Након договора и осмишљавања ситуација, групе, једна по једна, излазе пред таблу и играју одабране улоге. Један пар из групе (ситуација подмићивања) те други пар (ситуација супротстављања корупцији). Могуће је да групе које су се бавиле истим занимањем, слиједе једна другу у игрању улога “Ја теби - ти мени”.

Нагласити ђацима да је потребно да пажљиво слушају презентације свих другова, јер ће на основу онога што чују и виде у презентацијама, заједно, након играња улога, креирати мапу ума, као подсјетник о добрим и лошим и понашањима у нашем друштву.

Мапа ума коју креирају служиће и као показатељ онога што су они као одјељење научили о миту и корупцији. Важно је да ђаци то знају!

Трећи дио: Израда мапе ума

Уколико се ђаци први пут срећу с појмом “мапа ума”, објаснити им укратко о каквој техници је ријеч. Зашто “мапа” и зашто “ума”, не задржавући се превише на објашњењу. Важно је да ђаци разумију да ова техника омогућава ефикасну систематизацију (груписање) знања те лакше учимо и памтимо.

Мапа треба бити припремљена на флип-чарт папиру, а попуњавамо је на основу одиграних ситуација. Мапу попуњава наставник или ђаци које ћете задужити за тај задатак, а на основу онога што ће рећи да су чули у презентацијама. Наставник вођеним разговором, долази до информација од ђака, потребних за попуњавање мапе ума.

Ђацима дати могућност и да употрејебе бојице како би и бојом допринијели ефикасности мапе.

Четврти дио: индивидуални рад ђака

Ђаци, за домаћу задаћу, имају задатак да осмисле кратак драмски текст са датом тематиком "Антикорупција". Пожељно је да текст буде римован како би био што атрактивнији и интересантнији, што није неминовно (није неопходно да сви ђаци имају способност креирања римованих текстова). Кључни критеријум је да је везан за тему.

Сви ђачки радови ће бити изложени на ђачком пануу, како би их међусобно подијелили и коментарисали у наредним данима.

Још нешто

- Уколико процијените адекватним, рад/ове који се посебно издваја/ју, можете предложити за школску приредбу поводом Дана школе или Дана ђачких постигнућа. За то је потребно обезбиједити сагласност ђака у одјељењу, а исагласност родитеља.
- Занимљива и поучна активност, уколико имате воље и времена, може бити израда збирке ђачких индивидуалних, литерарних радова, у виду књиге. Ђаци могу власторучно писати радове или на неки други начин како желите, повезати их и укоричити.

Можете са ђацима ручно израдити књигу и научити их шта све књига треба да има, као и ко све учествује у стварању књиге, осим писца.

ПРИМЈЕРИ НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА ЗА ПЕТИ РАЗРЕД

Примјер 20.

Припрема за час

Предмет: Одјељењска заједница/ВРОЗ; Српски/хрватски/босански језик; Природа и друштво/Моја околина

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Непотизам

Наставна јединица: Прича “Мој тата је министар”

Тип часа:

- Обрада новог садржаја
- Понављање
- Вјежбање
- Систематизација

Наставне методе и облици рада:

- Разговор, излагање, демонстрација, текст, дискусија, писмени рад, практични рад, самостални рад,
- Фронтални, групни, индивидуални, рад у паровима, интерактивни.

Циљеви часа:

Образовни: Развијати говорну и писану комуникацију, именовати ликове, одредити једну њихову особину, знати исправно поступити према облику корупције (непотизам), интеграција садржаја у школи;

Васпитни: Развијати емоционалну осјетљивост, толеранцију, самопоштовање, пријатну атмосферу за рад, препознати лоше поступке, емпатија, толеранција;

Функционални: Уводити дјецу у тему етике и антикорупције кроз радионицу, развијање критичког мишљења, логичког памћења и закључивања.

Наставна средства и помагала:

- Курикулум “Етика и антикорупција”
- Прича “Мој тата је министар”, прерадила А. Е.

Помагала:

- Папир у боји
- Маказе
- Љепило
- Картон
- Фломастери у боји
- Стикери у боји

Локација рада:

- Школа
- Природна средина
- Друштвена средина

Очекивани исходи:

Ђаци ће на крају часа моћи одговорити на три кратка питања. Питања су у складу са годинама ђака, њиховим психичким и физичким развојем, претходним искуством, начином, методама и облицима учења прилагођена овом узрасту.

Моћи се се одредити према поступцима у примјеру, шта је добро, а шта лоше, моћи ће пронаћи и именовати такву појаву у свом окружењу, моћи ће пријавити (учитељу, родитељима) ове појаве.

Тема је погодна за обраду на часу одјељењске заједнице, матерњег језика, природе и друштва, а обједињује све наставне садржаје у основној школи те је прилагођена узрасту ученика.

План часа

Први дио: Јутарњи/подневни састанак

Други дио: “Мој тата је министар” - обрада непотизма

Трећи дио: Евалуација и провјера ефикасности радионице

Артикулација часа

Први дио:

Јутарњи/подневни састанак: уобичајено поздрављање, вијести дана, дијете дана, јутарње активности, физкултура (све урадити у простору за јутарњи /подневни састанак или у дворишту или...)

Баџи прелазе у радни простор за учење и рад у групама.

Учитељ лијепи пано на погодном мјесту на којем су Давид, министар, група дјеце.

- Ко је на слици? Молим да одговарате пуном реченицом.
- Које је занимање човјека на слици?
- Ко је у трећем дијелу слике?
- Опишите укратко министра. (само главне одлике – смркнуто лице, торба са списима, возило,)

Учитељ:

Енес је Савјету родитеља написао писмо, јер има проблем. Начинио је малу грешку, јер се није обратио нама. То ћемо занемарити овај пут и да чујемо шта Енеса мучи.

Чита Енесово писмо

“Поштовани родитељи, имам проблем и мислим да не могу сам да га ријешим. Зато тражим вашу помоћ.

121 Етика и антикорупција: Курикулум и приручник за 1-5. разред основне школе

Стјепанов тата је министар. Стјепан је у мом одјељењу. Ја јако волим сликати и израђивати разне ствари од папира и дрвета. Намјеравао сам се уписати у креативну секцију у школи како бих са осталим члановима подијелио своје радове, дружио се и корисно провео слободно вријеме. Добро играм и фудбал и то везног десног.

Дођем ја тако да се упишем, али ми рекоше да се не може уписати више од једне секције, па нека изаберем коју ћу. Изаберем ја тако фудбал и кренем на тренинге.

Све је супер било док се није појавио министров син. Ти Енесе на клупу, министров син ће играти.

Стјепан ми се и наругао, рекавши да је његов тата министар и он може све.

И тако сам ја цијело прво полугодиште провео на клупи.

Све то могу потврдити и други чланови секције.

Министров син иде на пет секција и сви су прилагодили вријеме одржавања њему, а ја не могу ни у тој једној фудбалској да играм. Реците ми је ли то поштено?"

Емоционално-социјална анализа:

- Ко су ликови приче?
- Зашто се Енес жалио Савјету родитеља?
- Је ли истина све што је написао?
- Је ли Енес љубоморан на Стјепана?

Други дио:

Задатак за групе:

- Нацртајте стрип од 4 слике из Енесовог писма.
- Напишите протестно писмо школи због неправде.
- Одглумите ситуацију кад Енес мора на клупу
- Напишите на који начин бисте испитали истинитост писма

Док ђаци раде на задацима, учитељ обилази групе и даје детаљнија упутства за рад и сугестије за урађено.

Презентација радова:

По два члана групе презентују свој рад са појашњењем.

Дискусија: јако је важно да се овдје напомене да нема погрешних радова и да се не оцјењује извођење. Свака група дала је допринос разрешењу проблема.

(радове поставити на видно мјесто у учионици)

Трећи дио: Евалуација

Одговорите писмено на питања:

- Је ли Енесова жалба оправдана?
- Какав је био поступак водитеља секције према Енесу?
- Како бисмо назвали такав поступак?

Прочитати неколико одговора и залијепити све на пано са радовима.

Закључак:

- Поступак водитеља секције био је неправедан и лош.
- Такве поступке зовемо непотизам.
- Непотизам је коришћење свог положаја да помогнеш пријатељима или породици да стекну корист.
- Непотизам је лош.
- Пријавите га!

123 Етика и антикорупција: Курикулум и приручник за 1-5. разред основне школе

Примјер 21.

Припрема за час

Предмет: Српски/хрватски/босански језик

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Подмићивање и превара

Наставна јединица: Прича “Крепао катао”

Облик и метод рада:

- Фронтални, индивидуални, рад у групи и рад у пару,
- Метода наставног разговора и усменог излагања, метода рада на тексту и метод аписаних радова, метода демонстрације, игра улога.

Потребна средства:

- Народна приповијетка “Крепао катао”
- Наставни листићи за групни рад
- Флип-чарт папир; стикери
- Бојице и фломастери

Циљ часа:

- Развијање свијести о основним моралним вриједностима појединца и друштва (правилно и праведно понашање),
- Разумијевање појма “корупција” и указивање на начине којима корупција улази у друштвену заједницу (превара, подмићивање, мито),
- Оспособљавање за правилно расуђивање и доношење исправних одлука.

Очекивани резултати:

(нису наведени сви исходи који се односе на подручје матерњег језика)

Ђак ће моћи да:

- Објасни појам подмићивања и преваре као непожељног и неприхватљивог понашања у животу појединца и заједнице,
- Препознаје исправна и праведна понашања у непосредном окружењу,
- Препознаје активности које промовишу социјално прихватљиво понашање,
- Спозна неке од начина борбе против подмићивања и преваре.

План часа

Први дио: Емоционална припрема

Путем технике размисли - размијени у пару подстаћи занимање ђака за тему. Ђаци сједе у већем кругу. Имају задатак да на стикерима напишу шта њима значе ријечи/појмови “подмићивање” и “превара”. Затим, на знак наставника, окрећу се другу са лијеве стране, са којим ће у пару размијенити мишљење, усагласити ставове и на новом стикеру написати заједнички одговор. Те одговоре парови лијепе на претходно припремљен флип-чарт папир (Коруптивно понашање). Објаснити ђацима да ћемо се тим ријечима враћати у активностима које слиједе.

Други дио:

Ђаци напуштају круг и враћају се у групе (претходно формиране групе, а наставник ће одредити број група према броју ђака у одјељењу), у којима су већ сједили на почетку часа. Слиједи најава наставне јединице и начина рада.

Наставник чита народну приповијетку “Крепао котао”

КРЕПАО КОТАО

Измисли један прости сељанин како би преварио неког каматника трговца у вароши, који му је доста кривице урадио и пође један дан у трговца молећи га: “Господару, молим те, узјами ми котао ракијски, да нешто ракије испечем, а до данашњега дана донијећу ти га и дати за њега талијер.”

Слакоми се трговац и узајми му котао, а сељанин седми дан пође к трговцу и однесе један преко мјере мали котлић ракијски, говорећи: “Знаш шта је, господару?” “Шта?” запита трговац. “Богме се окотио твој котао” одговори сељанин, “и ево сам ти ждријебе од њега донио, јер је у мене ждријебан и дошао, а ја твојега нећу.”

“Браво! браво!” одговори трговац, “по томе се види, да си човјек поштен, фала ти!” “Него молим те, господару” придода сељанин, “нека још који дан у мене постоји котао, јер га онако болесна не могу справити.” “Добро дакле” одговори му трговац. Послије десетак дана дотрчи уплашен сељанин трговцу, па му рече: “Господару, не знаш несреће?” “Које?” запита трговац. “Крепао котао.” “Како крепао, ничији сине!” продере се трговац, “како може котао крепати?” “Ето како” прихвати сељанин, “што год се коти, ваља и да крепа.”

И на овај начин, кад трговац потјера сељанина на суд, сељанин у суду добије и узме велики котао за мали.

Народна приповијетка

Након психолошке паузе, разговарати са ђацима о причи.

Могућа питања за разговор:

- Да ли сте се нечему насмијали слушајући приповијетку? Зашто?
- Шта вам се највише свидјело? Због чега баш то?
- Да ли вас је нешто изненадило у причи? Објасни!

Трећи дио:

Слиједи тихо истраживачко читање приповијетке “Крепао котао”. Приликом читања, ђаци треба да подвуку непознате ријечи и изразе који нису објашњени на крају текста (за оне који у читанкама имају ову приповијетку). Заједно са ђацима тумачити значење непознатих ријечи и израза. За сваку ријеч и израз дати кратко и јасно значење.

Након тога слиједи садржинска анализа приповијетке (до 5 минута) са цијелим одјељењем. Наставник ће сам одредити питања која смата релевантним, путем којих ће усмјеравати поменуто анализу.

Могућа питања за анализу текста: О чему говори текст? Гдје се радња дешава? Ко су ликови у причи? Који лик вам се допада? Шта је сељанин тражио од трговца? Зашто? Шта је сељанин обећао трговцу? Шта је сељанин урадио седми дан? Трговац сељанину каже да је поштен. Зашто? Зашто је сељанин тражио да још који дан остане код њега котао? Шта се десило послје десетак дана? Како је трговац на то реаговао? Шта се десило на суду?

Четврти дио: Групни рад

Групе раде на истим задацима, усмјереним на идејну и етичко-психолошку анализу приповијетке. (око 10 минута) Након што одговоре на постављена питања, групе припремају презентацију. (Већ је наведено да је групе потребно формирати непосредно прије реализације наставног часа.)

Питања за групни рад:

- Које су сељанинове особине истакнуте у причи, а које особине има трговац?
- На чијој су страни ваше симпатије – сељаниновој или трговчевој? Зашто?
- Да ли је сељанин исправно поступио? Да ли је трговац могао наслутити шта ће сељанин урадити?
- Драматизација дијела приче: "...на суду"

Један ђак ће глумити сељанина, други трговца, а трећи судију. Трговац је прије суђења понудио судији три талира, ако пресуди да је сељанин крив. Припремите се да одглумите другачији крај приповијетке.

- Према новој ситуацији, ко је добио, а ко изгубио на суду? Да ли је правда задовољена таквим завршетком приче?
- Шта бисте ви урадили да се нађете у сличној ситуацији?
- Размислите које све поруке долазе из ове приповијетке (како поступити у неправди, однос према раду, моћ богатих, однос према сиромашнима, превара и сл.)?

Током извјештавања, свака група (тачније њен представник) одговара на једно од питања. Након тога слиједи презентације драматизоване приче према датој идеји за промјену краја приче.

Пети дио: Закључивање

Потом, сви ђаци поново сједају у круг и разговарају о идејама са почетка часа (подмићивање и превара). Наставник је такође дио круга и усмјерава разговор питањима: Ко је у овој причи подмитљив? Ко је преварен? Шта је сељанин требао да уради? (пријавити подмићивање) Да ли су та понашања добра за друштвену заједницу? Шта треба урадити ако примијетимо да је неко злоупотреји свој положај (нпр. Као судија на крају измијењене приче)?

Разговор би требао довести до закључка да су давање, примање и тражење мита као и превара коруптивна понашања.

Она су незаконита и потребно их је пријавити (полицији или за то одређеним институцијама, а када су дјеца у питању, одраслима)

Шести дио: Завршна евалуативна активност

Техником “Углови” која има улогу закључивања, али и евалуације завршити рад.

Претходно припремљене “натписе”, наставник поставља у углове учионице. Ђаци треба да заузму став - одредити с којим мишљењем се највише слажу и отићи у тај угао:

- Подмићивање је неприхватљиво понашање и треба га пријавити.
- Подмићивање нам олакшава рјешавање проблема.

У виду брзог изношења идеја, рад се резимира према критеријумима:

- Шта смо научили?
- Како смо се осјећали?
- Како смо сарађивали?

Домаћи задатак: Размисли и напиши како би било да подмићујемо пријатеље.

Примјер 22.

Припрема за час

Предмет: матерњи језик, ликовна култура и васпитни рад са одјељењском заједницом/час одјељењске заједнице

Тема: Етика и антикорупција

Подтема: Мито и корупција

Наставна јединица: Како је пчела покушала подмитити једног бога?

Облик и метода рада:

- Фронтални, индивидуални и рад у групи,
- Метода разговора, метода илустрације и метода усменоизлагања.

Потребна средства:

- Басна “Зевс и пчела”
- Наставни листићи за индивидуални рад
- Флип-чарт папир
- Стикери
- Бојице и фломастери

Циљ часа:

Евалуација ђачког разумијевања друштвено непожељних понашања, мита и корупције, посљедице ових понашања и њиховог личног става према овим појавама.

Очекивани резултати:

Ђак ће моћи:

- Идентификовати мито и корупцију у конкретној ситуацији;
- Изнијети став о појави мита и корупције;
- Аргументовати став;

129 Етика и антикорупција: Курикулум и приручник за 1-5. разред основне школе

- Усаглашавати став о овој појави са другима;
- На паноу, сликом, ријечи и бојом, изразити став о појавама мита и корупције.

Наставник ће:

- Имати показатеље ђачког (за сваког ђака) разумијевања појава/ непожељних облика понашања, мита и корупције,
- Уочити способност ђака да аргументују став о овој појавите да га усаглашавају с другима.

План часа

Први дио:

Како би увели ђаке у тему часа и фокусирали њихову пажњу на појаве мита и корупције, саопштимо им циљ часа. Тачније, саопштимо им да ће имати могућност да искажу мишљење о овој појави, да са друговима разговарају о својим, можда различитим мишљењима те да своја усаглашена мишљења представе на заједничким паноима.

Сваки ђак треба “из шешира” извући папирећ, што претпоставља да је наставник претходно припремио довољан број папирећа, водећи рачуна о броју ђака у разреду, односно, бројности група које ће касније формирати на основу “знака” на папирећу (“П”, “З”, “А”, “И”, “?”, “Шта ћу урадити!?”).

Уводна активност – на флип-чарт папирима који су у супротним дијеловима учионице напишемо појмове (на сваком флип-чарту један од појмова) МИТО, КОРУПЦИЈА, АНТИКОРУПЦИЈА.

Објаснимо ђацима да свако од њих, у складу са ознаком коју је извукао на папирећу, треба да напише своју асоцијацију на наведене појмове.

Ђаци који су извукли папиреће са словом “П” или “З” су у групи која асоцира на појам МИТО.

Баџи који су извукли папире са словом “А” и “И”, асоцирају на појам КОРУПЦИЈА.

Баџи који су извукли папире са !? на којима пише “Шта ћу урадити!?”, асоцирају на појам АНТИКОРУПЦИЈА. (Објаснити овој групи ђака да могу написати различите ствари, нпр. своје разумевање овог појма (понудити им стикере које могу залијепити на флип-чарт папир када напишу своје разумевање, јер је тако ефикасније него да стоје поред флип-чарт папира и пишу), али могу и да напишу оно што би они урадили у смислу борбе против корупције. Наравно, могу да напишу и било коју другу асоцијацију.

Како би ђацима било јасније на којем флип-чарт папиру треба да пишу своје асоцијације, како не би било забуна, можемо на врху флип-чарта написати “знакове” са папирећа који се на њих односе.

Важно је нагласити да сви износе мишљење, без страха од нетачних одговора, јер нетачних одговора нама. Њихово мишљење је њихово, баш такво какво јесте. Подијелиће га с другима, чути и друга мишљења. Можда након разговора и дискусија које ће имати, допуне или промијене мишљење или схвате да су исправно размишљали.

Када су ђаци завшили задатак асоцирања на дате појмове, наставник чита шта је наведено на паноима. Пита ђаке да ли неко жели да пита нешто у вези с неком од наведених асоцијација, што и њему даје могућност да упути неко питање уколико сматра потребним, јер је нека од асоцијација “чудна”, “недовољна разумљива” и слично. Затим даје могућност ђацима који су написали дату асоцијацију да је образложе.

Не треба заборавити да нема вредновања асоцијација као добрих или лоших, исправних или неисправних и слично, а поготово нема осуђивања ђака.

Други дио:

Наставник чита Езопову басну “Зевс и пчела”.
(Претходно објаснити ко је Зевс и гдје је “живио”).

ЗЕВС И ПЧЕЛА

Једна пчела одлети на Олимп и однесе Зевсу на поклон мирисног и зрелог меда. Зевс се толико обрадује, да јој обећа све што пожели. Пчела је пожељела: “Дај ми једну жаоку, да могу убости сваког ко покуша да ми краде мед.”

То Зевса разљути, јер је Зевс волио људе. Но, обећање је обећање! Зато даде пчели жаоку која ће и пчели донијети смрт, ако је употрејеби. Од тада, па и дан данас, свака пчела има само једну жаоку. Ако некога убоде, и сама умире.

Направити кратку емоционалну паузу с питањем да ли су чули ову басну раније или нешто слично.

Затим подијелити ђацима листиће за самостални рад.

Наставни листић

Име и презиме: _____

1. Ако у басни препознајеш ситуацију мита, наведи која је то ситуација! Наведи и шта је у овој басни мито.

2. Ко је примио мито у басни? _____

3. Како је Зевс реаговао на захтјев пчеле? (објасни)

4. Која је поука басне? _____

Трећи дио: Рад у групама

Након индивидуалног рада на питањима из наставног листића, ђаке групишемо према знаку на папирићу. Добићемо шест група.

Ученици требају у групама подијелити своје одговоре на питања из наставног листића. Независно од тога колико су индивидуални одговори слични или различити, ђаке треба потаћи да постављају питања једни другима, у сврху објашњења својих одговора.

Наставник обилази групе, прати шта раде, о којим одговорима и на који начин дискутују, постави и сам неко питање, како би ђаке у групи потакао да то и они раде.

Резултати рада група би требали да буду усаглашени одговори на питања из листића, са њиховом аргументацијом. Тачније, ђаци у групи треба да буду у могућности да наведу аргументе за усаглашене одговоре.

Уколико се појави неки значајно различит одговор, наставник треба да прати како ће група уважити или оспорити његову аргументацију. У сваком случају, сваки ученик треба бити у могућности аргументовати свој одговор/мишљење.

Четврти дио: Израда групног паноя

Групе израђују паное на којима ће представити мишљења о питањима из листића (користећи цртеж и текст), односно своје ставове о појавама мита и корупције, како у конкретной басни, тако и уопште. Панои обавезно треба да садрже и идеје ученика о супротстављању појавама мита и корупције.

Ђацима дати слободу за потпуну креативност, у ликовном и литерарном изражају. Паное могу и насловити, уколико желе.

Свакој групи дати пет до седам минута за презентацију паноя. Такође, свака група треба да осмисли питање за преостале групе које ће им поставити након њихове презентације, а која су везана за појаве о којима се разговарало.

На крају дана, наставник ће од ђака преузети њихове индивидуалне листиће, како би детаљније опсервирао појединачне одговоре ђака, што га може усмјерити и на даљи индивидуални рад с појединцима.

133 Етика и антикорупција: Курикулум и приручник за 1-5. разред основне школе

Панои могу остати изложени у учионици неко вријеме, као подсјетници на ставове ђака о важним појавама и понашањима с којима се срећемо у свакодневном животу.

Могу бити представљени и родитељима на родитељском састанку, којем би присуствовали и ђаци који би их и објаснили.

Постоји могућност и организовања изложбе одјељењских панoa у школи, уколико је више одјељења имало исту активност. Изложбе могу бити и интерактивне, како би посјетиоци чули мишљење групе која је израдила пано о појавама мита и корупције те антикорупције и како би им могли постављати питања у сврху појашњења онога што их интересује.

ПРИМЈЕРИ ШКОЛСКИХ ПРОЈЕКТА

Примјер 1.

Разрада школског пројекта – 1. и 2. разред

Тема: Поштење се не купује

Циљ активности:

- Развијање антикорупционе свијести код најмлађих,
- Развијање свијести о пожељним и моралнимвриједностима,
- Упознавање с појмовима као што су одговорност, повјерење, поштење, превара, мито, куповина повластицаитд.

Очекивани резултати:

Ђак ће моћи да:

- Препознаје исправна и праведна понашања у непосредном окружењу;
- Да цртежом представи одређени облик поштеног и исправног, односно непоштеног понашања, које се заснива на превари и покушају куповине повластица

- Да препознаје активности које промовишу социјално прихватљиво понашање;
- Да наведе примјере исправних и поштених понашања, као и примјере неисправних и непоштених понашања;
- Изведе закључке о правилном, поштеном и пожељном, односно непоштеном и непожељном понашању, на основу поступака ликов из представе;
- Да образложи своје одлуке;

Трајање пројекта: три дана

Опис активности:

Ријеч је о интегрисаним наставним данима, гдје су интегрисани редовни садржаји наставних подручја, односно наставних предмета из НПП за 1. и 2. разред, у који су инкорпорисани циљеви и исходи из области етике и антикорупције.

Први дан

Уводни дио дана: Након уводног поздрава и упознавања ђака са садржајем рада у наредна два дана, наставник изражајно чита пјесму Јована Јовановића Змаја “Поштење”. Ђаци треба да се наслоне и пажљиво саслушају пјесму, јер ће након читања разговарати о прочитаном.

ПОШТЕЊЕ

*Поштење се не мож` купити
Јер га поштен не продаје
Ни за блага сва голема
А непоштен прод`о би га
Ал` не може јер га нема.*

Након краће емоционалне паузе и објашњења непознатих ријечи (“блага”, “голема” и сл.) поново прочитати пјесму, након чега слиједи разговор, инициран и усмјераван питањима:

- О чему говори пјесма,
- Шта је поштење/ шта значи та ријеч,
- Тражити од ђака да наведу неки примјер поштеног понашања,
- Шта је супротно од поштења,
- Да ли је непоштење добро,
- Тражити од ђака да наведу примјер непоштеног понашања,
- Зашто чика Јова Змај каже да се поштење не може купити,
- Ако се не купује, како се онда поштење стиче,
- Зашто би непоштен човјек продао поштење само да га има,
- Која ријеч је љепша: поштење или непоштење, зашто...?

Након овог уводног разговора, наставник поново чита пјесму, стих по стих, а ђаци, сви заједно понављају. Ђацима који су запамтили пјесму треба дозволити да је поново, а затим је понављају сви заједно.

Слиједи краћа пауза за одмор.

Активност 1:

Потребна средства:

- Црвени и зелени картон за сваког ђака
- Неки од реквизита/предмета који су карактеристични за одређена занимања (полицијска капа, знак СТОП, бијели мантил за доктора, наочале и свеска за наставника)
- Цедуље са ликовима из представа

Облици и методе рада:

- Фронтални, индивидуални, групни,
- Метода разговора, метода имитације, метода демонстрације.

Ток активности

Наставник је са ђацима дан раније договорио да у школу донесу одређене реквизите, па су тако неки од ђака били задужени да донесу бијели мантил и слушалице за доктора (дјечије играчке), наочале, док су, такође, дан раније у школи, сви заједно израђивали полицијске

капе од картона и знак СТОП за саобраћајне полицајце те нацртали потребне ликове на листиће.

Слиједи драматизација, односно глума ђака и наставника у три кратке представе, засноване на примјерима/ситуацијама из стварног живота, блиским и препознатљивим ђацима.

Упознати ђаке с током активности и дати им потребна упутства.

Сви ђаци ће извлачити цедуљице из шешира, а само они ђаци који извуку слику одећеног лика учествују у представама. У све три представе наставник глуми “негативне” и проблематичне ликове који су непоштени и склони корупцији, односно оне који се понашају неморално. Свака представа има два чина. У другом чину у глуму укључити неког од ђака који је добио цедуљицу (пијаног возача, доктора, другове из разреда).

Остали ђаци пажљиво посматрају представе, јер имају задатак да на картонима упишу број 1 или 2 и то тако што ће на црвени картон уписати број чина из представе у коме су се глумци понашали неморално, непоштено и покушали су некога да преваре, а на зелени картон број чина у којем су се глумци понашали исправно, односно поштено и у складу са правилима и законом.

Прије сваког чина, наставник јасно најави чин и диже високо у ваздух картон на коме пише број један за први чин, односно број два за други чин и увјери се да су ђаци то видјели. С обзиром на то да су ђаци претходно, у неколико наврата, на настави разговарали о занимањима људи и њиховим дужностима, овај задатак не би требало да представља тешкоћу за ђаке, напротив може да послужи и као евалуација за тему Занимања.

Слиједи кратак договор наставника са ђацима, глумцима.

ПРВА ПРЕДСТАВА

Први чин

Два ђака ће глумити саобраћајне полицајце који заустављају возила на путу. Наставник ће глумити пијаног возача који покушава да избјегне заслужену казну.

Наставник ће сједити на столици и симулирати вожњу аутомобила, нагињући се на обје стране тако да се стекне дојам несигурности и агресивности приликом вожње. Тада га зауставља полиција и тражи документе. Када полицајци саопште пијаном возачу да мора изаћи из аута и сачекати да се отријезни, а затим и плати казну, пијани возач покушава да понуди новац полицији како би га пустили да и даље несметано вози. Полицајци прихватају новац и возач наставља даље, али убрзо се судари са другим аутом (ђак на другој столици).

(Наставник се јавља као наратор током цијелог чина и наводи ђаке на сљедећи поступак нпр. једног лијепог сунчаног дана два полицајца су изашла на улицу да би контролисали возила. Одједном су из даљине примјетили возило које се несигурно кретало путем. Одлучили су да га зауставе...)

Други чин

Призор се понавља, али за разлику од првог чина, полиција је сада неумољива и не одустаје од своје одлуке. Пијаног возача удаљавају од аута, пишу му казну и возе га у полицијску станицу на разговор.

Ђаци пишу бројеве на своје картоне на којима пише ПРВА ПРЕДСТАВА. На црвени картон пишу број оног чина за који мисле да није исправан, док на зелени картон пишу број чина у којем се одиграла исправна ситуација. Неколико ђака образлаже своје одлуке. Уколико имамо ђаке који нису написали број један на црвени картон и од њих треба тражити образложење и кроз разговор их покушати довести до исправног рјешења.

ДРУГА ПРЕДСТАВА

Први чин

Један ђак глуми учитеља, док наставник и још један ђак глуме два друга из разреда. Проблем настаје када учитељ загуби контролне радове које је исправио и оцијенио. Оцјене је прије седам дана саопштио ђацима, али се не сјећа шта је ко од ђака добио. Један од другова (наставник) предлаже да слажу учитеља и да пријаве да су добили петицу иако то није тачно. У овом чину други пријатељ пристаје на тај договор, што значи да пристаје да се послужи преваром да би дошли до боље оцјене. Након неколико дана учитељ проналази контролне радове и открива превару. Упознају с преваром директора школе и ђаци су кажњени за превару.

(И у овој представи наставник се појављује као наратор.)

Други чин

Понавља се идентична ситуација, али сада један ђак критикује друга који је желио на преваре учитеља и савјетује га да треба исправно да поступи. Након што је учитељ пронашао контролне радове, награђује одјељење излетом у природу, јер је на тај начин желио да им се одужи за искреност, односно за исправно и морално понашање.

Поступак с картонима се понавља и ђаци поново образлажу своје одлуке.

ТРЕЋА ПРЕДСТАВА

Први чин

Наставник глуми доктора, док два ученика глуме маму или тату и болесно дијете. Када један од родитеља доведе болесно дијете доктору, медицинска сеста излази и тражи паре да би доктор примио дијете и прегледао га. Родитељи нису имали новац и дијете враћају кући. У току ноћи дијете се још више разболи и заврши у болници.

У болници срећу доктора који је тражио новац, који галами на њих што му нису дали то што је тражио. Родитељи посуђују новац и дају доктору да би излијечио њихово дијете.

Други чин

Ситуација је идентична само што у овом чину када дијете заврши у болници родитељи пријаве доктора директору болнице и он добија отказ. На његово мјесто долази нови доктор који са осмијехом дочекује све своје пацијенте.

Поступак са картонима се понавља и ђаци поново образлажу своје одлуке.

Слиједи одмор за ђаке.

Активност 2:

Потребна средства

- Блок
- Боје
- Црвени и зелени листићи

Облици и методе рада:

- Фронтални, индивидуални,
- Метода разговора, илустративно-демонстративна.

Ток активности

Иницирати разговор о томе шта су биле посљедице непоштених и неисправних понашања у представама (навести посљедице). Потребно је и именовати непоштена понашања. Затим разговарати о посљедицама поштених и морално исправних понашања (такође навести посљедице).

Ђаци ће из шешира извлачити црвене и зелене листиће. Они ђаци који извуку црвени папирић треба да што вјерније дочарају један

чин из било које представе који приказије оне облике понашања који нису друштвено прихватљиви, који су непоштени, док ђаци који су извукли зелени листић илуструју онај чин из представе који приказује исправно и праведно понашање.

Наставник обилази ђаке и провјерава да ли су разумјели задатак и почели цртеж у складу са извученим листићем.

Слиједи краћи одмор за ученике.

Активност 3:

Потребна средства:

- ЦД плер
- ЦД са пјесмом “Кад се мале руке сложе” или неком другом пјесмом која говори о другарству и заједништву

Облици и методе рада:

- Фронтални, индивидуални, у пару, групни,
- Метода разговора, пјевање и плес.

Ђацима најављујемо да ће слушати пјесму о слози, заједништву и другарству, која говори о томе да заједно можемо остварити све у животу.

КАД СЕ МАЛЕ РУКЕ СЛОЖЕ

*Кад се много малих сложи
Кад се снага стопут множи
А то значи да смо јачи
Кад се скупимо у збор.*

*Мала искра пожар скрива
Кап до капи ријека Пива
Хајмо зато сви у јато
Као врапци жив, жив, жив*

*Кад се мале руке сложе
Све се може, све се може*

Учимо текст и мелодију пјесме (без инсистирања на томе да сви ученици запамте текст), а затим ђаци покушавају осмислити једноставну плесну кореографију коју ће изводити уз ову пјесму (индивидуално, у пару или у групи, према њиховом избору)

Закључивање дана и евалуација

Када би се сви понашали онако како смо данас закључили да треба да се понашамо, свијет око нас би био пуно љепши и бољи. Зато ћемо увијек мислити о томе и у складу с тим се и понашати.

Други дан

Уводни дио дана: Након кратког уводног разговора са ђацима, омогућавамо им да презентују плесне кореографије уз пјесму о другарству и заједништву, а прије преласка на активност која слиједи, поновити пјесму Поштење.

Активност 1: Израда сликовнице

Потребна средства:

- Цртежи ђака из Активности 2 од претходног дана
- Маказе
- Бојице
- Папир у боји
- Вуница
- Шпага или неки други материјал за спајање цртежа

Облици и методе рада:

- Фронтални, индивидуални, групни,
- Метода разговора, илустрације, метода практичног рада.

Ток активности

Зависно од броја ђака у разреду, дијелимо их у групе, на основу тога да ли су илустровали поштено или непоштено понашање у Активности 2 од претходног дана. У групи не би требало бити мање од пет

ученика, а број група треба бити паран, јер најмање двије групе раде исти задатак. Могуће их је подијелити и у двије веће групе, које ће од цртежа из претходног дана, правити сликовнице, као јединствене збирке радова које говоре о поштеном (исправном, моралном и прихватљивом), односно непоштеном (неморалном и непожељном) понашању. Прије него што почну са израдом сликовница, потребно је још једном прегледати и коментарисати са наставником радове ђака. Посебно нагласити шта (која понашања) представљају једни, а која други радови

Ђаци треба да напишу име и презиме на свом раду. Могу и раду да дају назив. Треба да га уоквире у рам (направљен од црвеног, односно зеленог папира, зависно од тога шта су илустровали), који су претходно изрезали и потом налијепили на рад. Сугерисати ђацима да на полеђини рада, напишу кључну ријеч која одражава и карактеристична је за понашање које су илустровали (наставник треба помоћи ученицима у избору кључних ријечи: поштење, одговорност, повјерење, превара, можда и мито или куповина повластица и сл.)

Наставник ће помоћи ђацима да радове споје у цјелину – сликовницу (било вуницом, шпагом, лијепљењем или на неки други начин). Сливовница треба да има корице и наслов, које ће ђаци осмислити, у складу са садржајем сликовнице.

Потребно их је потаћи да кажу шта би још могао бити садржај сликовница, наставник им треба понудити своју помоћ и можда и сам предложити нешто. (Записати неку пјесму у складу са темом, неку пословицу или примјер из свакодневног живота који су ђаци навели.) Предложити да се у сликовницама остави и неколико празних листова на којима би се могли допуњавати садржаји.

Током рада, потребно је правити паузе у којима ђаци могу показати плесне кореографије. Такође, наставник ће током рада разговарати са ђацима о теми, илустрацијама, уз навођење и других сличних примјера који указују на поштено, као и на непоштено понашање и њихове посљедице.

Закључивање дана и евалуација пројекта

Сједећи у кругу, око наставника, водити разговор о сликовницама које су направили.

- Сливовнице које су ђаци направили су збирке пожељних/поштених и непожељних/непоштених понашања.
- Пожељних понашања зато што су их ђаци означили (изабрали) као илустрацију поштења, одговорност и морално извршавање обавеза. Таква понашања граде пријатељство и заједништво.
- За разлику од тога, друга сликовница је збирка понашања која су ђаци препознали и окарактерисали као непоштена, неморална и непожељна понашања, која се заснивају на превари, миту, намјери да се “купе повластице”. Посљедице оваквих понашања су неповјерење, казна и сл.
- Живот је сретнији и љепши уколико се понашамо поштено и морално.

Начини евалуације:

У седмици у којој је рађен пројекат, припремити изложбу и презентацију сликовица (презентацију садржаја сликовница и начина на који су настале).

Уколико је више одјељења у школи радило исти пројекат, који је могуће на исти начин и са истим садржајем провести и са ђацима другог разреда, могуће је направити и заједничку изложбу сликовница.

Званице на изложби могу бити различите и према избору наставника и управе школе (родитељи, управа школе, други наставници, просвјетни званичници или званичници из локалне заједнице итд.)

Припремити званице, као и ђаке да ће изложба бити интерактивна, односно да ће званице моћи да постављају питања ђацима о садржају сликовница, да ће се водити разговор о теми сликовница, поштеном и моралном понашању, односно непоштеном и неморалном, о томе зашто поштење не може да се купи.

(Уколико евалуацију пројекта проводимо на овај начин, изложба може да буде трећи дан пројекта.)

Примјер 2.

Тема: Облици корупције међу ђацима у школи од 1. до 5. разреда

Анкета “Има ли у нашој школи корупције међу ученицима?”

Циљ активности:

- Освјешћивање ученика о постојању корупције у школи (корупција међу ђацима, корупција међу наставницима, корупција међу ђацима и наставницима. препознавање облика корупције у школским просторима, дјеловање
- Супротстављање корупцији у школским просторима активностима ђака.

Очекивани резултати:

Ђаци ће знати на крају пројекта препознати облике корупције, уочиће шта је добро и етично, а шта није добро и етично, развијаће осјетљивост према учесницима у раду на пројекту, потицаће ђака на истраживање, развој интелектуалних вјештина и способности, потицаће разумијевање, примјену и анализу стања у школи, потицаће стварање група за борбу против свих врста корупције

Трајање пројекта: Школска година

Трајање активности: 40 дана

Расподјела улога:

Координатори:

(“Идеју” пројекта потичу наставници, прате активности и повремено усмјеравају. Овим начином, наставници успостављају вањске контакте и поједностављају рад ђацима)

Коуч (тренер): Наставници ће пружати помоћ ако активности застану или се јаве тешкоће.

Истраживачи: Ђаци формирани у групе:

- Модератори - они који припремају пројекат и одређују задатке и активности који ће се проводити у сарадњи са коучом (савјетником)
- Аутори анкете - они који припремају и пишу питања за анкету међу ђацима (уз помоћ координатора)
- Анкетари - они који проводе анкету међу ђацима
- Статистичари - они који прикупљене анкете анализирају, праве графиконе и извјештаје
- Презентатори – презентују резултате анкетеи пројекта и предлажу даље кораке

Временски ток активности:

- 10 дана - формирање група, одабир модератора, анкетара, аутора анкете, статистичара и презентатора пројекта.
- 10 дана - израда анкетних питања, штампање и дистрибуција по одјељењима, задужења група за провођење анкете.
- 10 дана – обрада прикупљених података, израда графикона, припрема презентацијена огласним плочама у школи, на школском радију, новинама, телевизији, веб страници.
- 7 дана - договор свих учесника у пројекту о наставку рада на препознавању, уочавању и презентовању појавних облика корупцијекоји раније нису били обрађени као и задаци за све ученике у спречавању свих облика корупције у школи.
- 3 дана – подношење извјештаја (усмено и писмено) о напредовању пројекта у свим одјељењима која су учествовала у пројекту.

Потребни ресурси:

- Стручњаци из области борбе против корупције
- Полиција
- Наставници
- Родитељи
- Простор за рад у школи
- Папир
- Принтање анкетних листића
- Информатичар наставник који ће помоћи у обради података.

Материјали и литература:

“Пројектна настава”, И. Лукавица, М. Остојић, М. Сарајлић – МУ “Интерактивне отворене школе”, Тузла, 2006.

Начини евалуације:

Презентација анкете путем паноа постављених у холу школе, саопштење резултата проведене анкете путем шлолског радија, новина и телевизије, постављање резултата на веб страницу школе, презентовање пројекта у другим школама.

КОНТАКТИ ИНСТИТУЦИЈА И ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА ПРИЈАВУ КОРУПЦИЈЕ

ИНСТИТУЦИЈА	КОНТАКТ ПОДАЦИ
Агенција за превенцију корупције и координацију борбе против корупције (АПИК)	Бесплатни број: 0800 54321 web адреса: www.apik.ba
Државна агенција за истраге и заштиту (СИПА)	Бесплатни број: 080 020 505 web адреса: www.sipa.gov.ba
Федерална управа полиције	Тел: +387 (0)33 280 020 web адреса: www.fup.gov.ba
МУП Републике Српске	Тел: +387 (0)51 219 300 web адреса: www.mup.vladars.net
Полиција Брчко Дистрикта	Тел: +387 (0)49 233 200 i 122 web адреса: www.policijabdbih.gov.ba
Полицијске станице у Федерацији БиХ и Републици Српској	Контакт број 122
Тужилаштво БиХ	Тел: +387 (0)33 707 200 web адреса: www.tuzilastvobih.gov.ba
Федерално тужилаштво	Тел: +387 (0)33 212 529 web адреса: www.ft-fbih.pravosudje.ba
Републичко тужилаштво РС	Тел: +387 (0)51 316 168 web адреса: rt-rs@pravosudje.ba
Тужилаштво Брчко Дистрикта	Тел: +387 (0)49 217 227 Web адреса: www.jt-brckodistriktbih.pravosudje.ba
Антикорупциона мрежа у БиХ – Акаунт БиХ	Тел/факс: +387 (0)33 263 546 i 033 209 304 Web адреса: www.account.ba Ci www.bpp.ba
Транспаренси интернешенел БиХ	Тел: 0800 55555 web адреса: www.ti-bih.org

ОСТАЛИ КОРИСНИ ИЗВОРИ (ПУБЛИКАЦИЈЕ)

- Amundsen, I., Political Corruption: An Introduction to the Issues, Chr. Michelsen Institute, Development Studies and Human Rights, 1999.;
- Беговић, Б., Мијатовић, Б. и Хибер, Д., Корупција у правосуђу, Центар за либерално-демократске студије, Београд, 2004.;
- Беговић, Б., Мијатовић, Б., Корупција у Србији, Центар за либерално-демократске студије, Београд, 2001.;
- Бужанин, О., и Лаловић, Љ., Носиоци правосудних функција и друштво, Високо судско и тужилачко вијеће БиХ;
- Центар за развој медија и анализе/ACCOUNT, Ко је ко у борби против корупције у Босни и Херцеговини, Сарајево, 2013.;
- ЦЕМИ, Пошто испит? – знање (није) на поклон!, Студио MOUSE – Подгорица, 2012.;
- Центар за одговорну демократију - ЦОД Луна, Приручник за заштиту узбуњивача у Босни и Херцеговини, 2012.;
- Центар за одговорну демократију - ЦОД Луна, Приручник за примјену Закона у заштити лица (узбуњивача) која пријављују корупцију у институцијама БиХ, 2014.;
- Деренчиновић, Д., Мит(о) корупцији, Nocci, Загреб, 2001.
- Добовшек, Б., Превенција корупције, Факултет за сигурносне науке, Словенија, 2008.;
- Ђорђевић, С., Цивилно друштво против корупције у полицији – Предлог практичне политике, Београдски центар за безбедну политику, Београд, 2013.;
- ФМОН, Програм мјера за превенцију корупције у Федерацији БиХ – Транспарентност, законитост и поштивање процедура за боље високо образовање – Нацрт, Мостар, 2012.;
- Горјански, Д., Суставна корупција у хрватском здравству, Загреб, 2013.;
- Горјански, Д., Је ли хрватски здравствени сустав – сустав?, Матица Хрватска, Огранак Осиек, 2009.;
- Gould, 1991., а према: Khan, M. M., Political and Administrative Corruption: Concepts, Comparative Experiences Bangladesh Case, University of Dhaka, 1997.;
- Hallin, D. C. & Papathanassopoulos, S., Political Clientelism and the Media: Southern Europe and Latin America in Comparative Perspective, Media, Culture & Society, broj 24., 2002.;

- Хасић, Ј., Кривично дјело корупције: Слабости и недоречености постојећих законских рјешења на нивоу Босне и Херцеговине, Центар за сигурносне студије, Сарајево, 2013.;
- International Council on Human Rights, Корупција и људска права: успостављање везе, Фонд за отворено друштво – Србија, Београд, 2010.;
- Khan, M. M., Political and Administrative Corruption: Concepts, Comparative Experiences Bangladesh Case, University of Dhaka, 1997.;
- Корајлић, И., Високо образовање у БиХ – отворен простор за корупцију, ТИ, 2011.;
- Крегар, Ј., Појава корупције, Хрватски љетопис за казнено право и праксу, 1997.;
- Кушан, Л., Сукоб интереса, Удруга за демократско друштво, Загреб - Сплит, 2004.;
- Милосављевић, М., Како против корупције у јавним набавкама, Centre for Applied European Studies;
- Министарство правосуђа РХ, Корупција – узроци, посљедице, превенција, Загреб, 2011.;
- Шуковић, Д., Корупција у процесу приватизације у Србији, чланци, број 1, 2011.;
- Шимац, Н., Против корупције: стара пошаст, нове опасности, Мала школа демократије, књига 10, Удруга за демократско друштво, Загреб – Сплит, 2004.;
- ТАССО, ОЦД и учешће грађана, Сарајево, 2011.;
- Transparency International БиХ, Антикорупцијски планови као дио стратегијског дјеловања против корупције, Сарајево, 2011.;
- Transparency International БиХ, Мониторинг провођења Стратегије за борбу против корупције 2009-2014 – Први периодични извјештај ТИ БиХ, 2010.;
- Transparency International БиХ, Мониторинг имплементације Закона о јавним набавкама БиХ, 2012.;
- Transparency International БиХ, Методе едукације о корупцији и етици;
- UNOCD, Пословање, корупција и криминал у Босни и Херцеговини: Утицај мита и криминала на приватна предузећа, 2013.;
- UNOCD, Корупција у Хрватској: Стварна корупцијска искуства грађана, 2011.

Ко се боји корупције још? Ми не!

Објављивање ове публикације је дијелом финансирано грантом Министарства иностраних послова Сједињених Америчких Држава (Department of State). Мишљења, налази и закључци који су овдје наведени припадају ауторима и не одражавају нужно мишљења, налазе и закључке Министарства иностраних послова Сједињених Америчких Држава.

Пројекат проводи

 infohouse

Партнери на пројекту

